Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетамнай 1921 оной декабрийн 21-нэй гарана | № 69 (13558) | 1974 оной мартын 23, суббото | Сэн 2 мүнгэн

ХАБАР—ШИИДХЭХЫ ХАҺА

Бүхы техникээ, үрэһээ бэлэн болгохо. *Газар һайжаруулха хоёр һарые габшагайгаар эхилхэ.* Газараа һайнаар уһалха, үтэгжүүлхэ.

ПРОПАГАНДИСТ

...опагандист болбол политическэ, экономическа һуралсалда тон ехэ үүргэ дүүргэдэг байна. Пропагандистын ...эм бэлэдхэлһээ, шадабари мэргэжэлһээ заняти бүхэ... шанар, эсэстээ һуралсалай аша үрэ дулдыдадаг гээшэ.

Манай республика дотор арадай ажахын олон мэргэ...тэд — багшанар, инженернүүд, агрономууд, зоотехни...үүд, врачнууд, үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэд энэ харюу...салгатай партийна даалгабари дүүргэжэ ябана. Эдэнэр ...рад зоной дунда политическэ, экономическа эрдэм ухаа ...лэрүүлнэ, ажалшадые коммунис үзэл бодолоор хү...мүүжүүлнэ, арадай ажахын олон ондоо һалбарнпуудые ...дамжаараар, аша үрэ ехэтэйгээр ударидаха эрдэм ухаан... олонниитые һургана, хүмүүжүүлнэ, хатуужуулна. Юһэ...дэхи табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлые ам...жалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө аша ...үрэтэйгөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ туһална.

Пропагандист болбол хүн зониие минин лэ гэгээрүү...лэгшэ, болбосоруулагша бэшэ, харин марксистско-ленин... эрдэм ухаанай сургал заабариие бодото ажал дээрээ ...хэрэглэхэ, оюун бодолдоо шэнгээхэ хэрэгтэнь һурагшадтаа ...туһалха гэһэн тон үндэр дээдэ үүргэтэй бшуу. Энэ үүр...гэ эрхим һайнаар дүүргэжэ ябадаг пропагандистнар ...олон юм.

Хяагтын аймагай «Родина» колхозой гурбадахи отделе...ниин партийна организацида экономикын үндэһэн сургал ...үзэдэг һургуулида нэмэл хэшээл үнгэргэгдэбэ. Про...грамма ёһоор болоһон юрын лэ хэшээл юм. Гэбэшье ...энэнэй онсо илгаа юун бэ гэхэдэ, энэ хэшээлдэнь ...пропагандистнар уригдаһан байгаа. Темэнь: «Продук...ци шанар ба үйлэдбэриин культура» гэжэ нэрэтэй. ...темээрээ пропагандист Н. Е. Семенов урда тээхи ...лекции дээрэ хөөрэжэ үгэһэн байба. Энэ болоошо хэ...шээлдэ һурадаг хүнүүдынь олон ондоо асуудалнуудаар ...хэлээ, ойлгоһон, хадууһан юумэн тухайдаа хөөрөө. ...тодорхой тоонуудые харуулжа, сасуулжа байгаад, үгэ ...лэгшэд олзо оршо, гарза хохидол гэхэ мэтэнүүдэѳ ...онсо харуулһан байна. Муухай, гашалангир ехэтэй ...тушаахадаа, хэды шэнээн гарза болооб, үдхэн аад, ...р һү тушаахада, хэды шэнээн олзо орохоб гэһэн ...удые һурагшад эндэ дурдахадаа, колхозой гурбада... отделениин коммунистнууд, колхознигуудай бодомжол... асуудал табиһан байна. Мүн энээн шэнгеэр бусад ...дукцинуудай шанар һайжаруулха тухай асуудал хара...үзэһэн, эрхим шанартай эдеэ хоолой зүйлнүүдые ...эндэ тушаалгын түлөөһэн, урмашуулхын хэмжээс то...ониигоор харуулһан байна.

Нэмэл хэшээлнүүд хадаа политическэ, экономическа ...һуралсалые аша үрэ ехэтэй болгохо, һурадаг хүнүүдэй ...эдэбхи үүсхэл бадаруулха хэмжээн гэжэ бодото байдал ...харуулланхай. Бэшүүрэй аймагһаа А. С. Кочетов, А. М. ...Алексеева, Мухар-Шэбэрэй аймагһаа Т. С. Бармитова, ...етскэ районһоо Л. Г. Башкир, Хэжэнгын аймагһаа А. Жанаев болон бусад пропагандистнар хэшээл бү... һайнаар, бодото ажабайдалтай холбоотой... үнгэргэдэг юм. Тиимэһээ иимэ хэшээлнүүд ...нүлөө ехэтэй байдаг. Хёлгын леспромхозой директор ...С. Кочетов пропагандистаар үнинэй хүдэлдэг юм. Ар... Степанович хэшээл бүхэндөө һонирхолтой тоо, ба...римтануудые республикынгаа, аймагайнгаа, предприятиин... байдалһаа заатагүй харуулжа, хүн зондо бодомжо ...үүлдэг байна. Тиин эндэ һурагшадай, леспромхозой ...ажалшадай эдэбхитэйгээр хүдэлжэ байһые коллек...тивэйнь ажал хэрэг элирхэйлнэ. Энэ табан жэлэй эхин... хойшо тус коллектив түрүү зэргэдэ ябана. Саашадаа... һайнаар хүдэлхөөр эндэхи модошод эршээ шангаар ...бэлдэнхэй.

Пропагандистнарай эрдэм, мэргэжэл дээшэлүүлхэ, эдэ...нэй алибаа туһаламжа үзүүлхэ хэмжээнүүдые партиин ...комитедүүдай политическэ гэгээрэлэй кабинедүүд хараал... байна. Нэн түрүүн нэмэл хэшээлнүүд пропагандист...та методическа туһаламжа үзүүлдэг ёһото һургуули ...боно, саашадаашье болохо зэргэтэй. Һайнаар, уран хур...ца, тоб гэмэ тодоор хэшээл бүхэнөө үнгэргэхын тула... пропагандист бүхэн оролдохо ёһотой.

...партиин Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Үдын рай...онуудай пропагандистнарай теоретическэ, методическа ...тай туһатай конференцинүүдые үнгэргэдэг юм. ...пропагандистнарай дүй дүршэл согсолхо та... методическа соведүүд ехэ юумэ хэнэ.

...мүнөөнэй эрхэ байдалда пропагандист болбол ажалша... коммунис үзэл сурталаар хүмүүжүүлэгшэ, эмхидхэг...шэ байха ёһотой. Дүлэтэ үгөөрөө олониитые габшагай ...ажалда зоригжуулха, бии байһан арга нөөсэнүүдые элир...һэхэ, ниитын үйлэдбэриие аша үрэ ехэтэй болгохын ...тула ажалшадые элсүүлдэг, эдэбхи үүсхэлые бада...руулдаг байха ёһотой.

...Үгөөр энэ харюусалгата даалгабаридаа хайша хэрэ... хандадаг пропагандистнар бии гэжэ тэмдэглэхэ хэ...рэгтэй. Хүн зондо үгээ ойлгуулжа шададаггүй, зарим ...дэтэ номоо уншаад гарадагшье ушар дайралдадаг. За...рим хэшээлнүүд мохоо молхёоршье үнгэрдэг даа. Жэ...шээнь, Хэжэнгын аймагай «50 лет Октября», Худанай ...колхозуудай, ажалшадай эрилтэ хангадаг аймагай комби...натай партийна организацинуудта иимэ дутагдалнууд га... байна. Энээнһээ шалтагаалжа, занятинуудай таһал... хойшолуулагдаха ушар үзэгдэдэг юм. Теориин ...асуудалнуудые бодото байдалтай холбонгүйгөөр шудал... баримта баһа бии байна.

Мүнөө политическэ, экономическа һуралсалай жэл ...эхэ дүтэлбэ. Тиимэһээ тохёолдодог дутагдалнуудые ...усадхажа, программаар хараалагдаһан темэнүүдээ шудал... дүүргэхэ хэмжээнүүдые абаха шухала. Партийна ор...ганизацинуудай зүгһөө һуралсалые хинаха, шалгаха хэ...рэг шангадхаха, занятидаа ерэдэггүй, һуралсалдаа ха...йнгаар хандадаг коммунистнуудта шанга эрилтэ таби... саг болоо. Иигэжэ партийна организацинуудай зүг... пропагандистнарта алибаа туһаламжа үзүүлхэ гээшэ ...шухала.

Пропагандистын ажал гээшэ ехэ харюусалгатай, бэр...хэтэйшье һаа, тон хүндэтэй партийна даалгабари ... Пропагандистнарые партиин алтан жаса гэжэ пар...тиин XXIV съезд дээрэ дэмы хэлэгдээгүй юм. Ажал ...мэрэнгөө хажуугаар энэ хүндэтэ даалгабари эрхим ...шанар дүүргэжэ ябадаг, үнэхөөрөө хүмүүжүүлэгшэ, эм...хидхэгшын хүндэтэ үүргэ дүүргэгшэд — пропагандистнар ... ехэ ажал ябуулна, саашадаашье ябуулхань дамжаг... Ажалшадай оюун бодолдо эдэнэрэй тариһан һайн ...ин үрэһэн ашаяа харюулха — улад зондо дали ...түр ургуулха, эдэбхи үүсхэлыень дээшэлүүлхэ байна ...

БАЯН УРГАСА БИДЭНЭЙ ОРОЛДОЛГОҺОО

Юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы, гурбадахи жэлдэ колхозоймнай механизаторнууд болон таряашад яһала һайнаар ажаллаа. Сагай уларилай бэрхэтэй байбашье, гектар бүхэнһөө 16.6 центнер ороохон хуряагдаа. Гүрэндэ 19.000 центнер таряа худалдаха түсэб 1,5 дахин үлүүлэн дүүргэгдээ гэхэ гү, али Эхэ ороной амбаарта 30.836 центнер шэниисэ адхагдаа.

Ажалай энэ амжалтада манай дүрбэдэхи тракторна бригадынхидай оруулһан хубита ехэ гэжэ һанахадаа омогорхомоор. Үнгэрэгшэ жэлдэ бидэ гектар бүриһөө 22,7 центнер ороохо тэрэ тоодо гектарай 23,9 центнер шэниисэ хуряажа абаабди. Гектар бүриин үрэжэл дээшэлүүлхэ талаар манай бригадын коллектив аймаг соогоо эрхимлэжэ, КПСС-эй райкомой, аймгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртөө һэн.

Бригадын эхэнхи таряалан, Мунхан гэжэ газарта оршодог. Шанарайнгаа талаар энэмнай хүршэ бригадануудайхиһаа үлүү һайн бэшэ, алишье талаараа адлирхуу юм. Нёдондо 1286 гектар ороохото ургамал, тэрэ тоодо 916 гектар шэниисэ ургуулаа һэмди. Гектар бүриһөө хэды шэнээн ургаса абтааб гэжэ дээрэ хэлэгдээ һэн. Ороохото болон хүдөө ажахын бусад ургамалай баян ургаса түйлаха талаар колхозоймнай таряашад, механизаторнууд өөһэдын онол аргатай, баян дүй дүршэлтэй. «Газар таряалан жэшээтэ һайнаар элдүүрилдэг бригада» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хэдэн жэлэй урда тээ хүртөө һэмди.

Колхозоймнай таряан ажалда севооборот 1965 онһоо хойшо нэбтэрүүлэгдэһэн. Манай бригадада зургаан политой севооборот хэрэглэгдэнэ. Али поли дээрэ ямар ургаса тариһанһаа, тэрэнэй үрэжэл дээшэлнэб гэжэ би хэлэхэ байнаб. Жэшээнь, үнгэрэгшэ жэлдэ бидэ 916 га шэниисынгээ 400 гектарые паар, 300 гектарыень хабар хахалһан, бэшыень урда тээнь горох, кукуруза тариһан газар дээрэ таряа һэмди. Тиихэдэ поли бүхэндэ картограммын ёһоор минеральна үтэгжүүлгэ ехээр оруулагдадаг. Жэшээлхэдэ, нёдондо шэниисын гектар бүхэндэ 25—30 килограмм суперфосфат (физическэ шэгнүүрээр) оруулагдаа.

Газараа һайнаар элдүүрилхэ, ургасын хойноһоо нарипаар харууһалха шухала. Механизатор бүхэн дааһан ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр хандадаг, баян ургаса бидэнэй ажалһаа сэхэ дулдыдадаг гэжэ мэдэрэнхэй. Жэшээнь, паараа ямараар хахалдагбибди гэжэ хэлэһүү. Эртын хара паар хахалалгые оройтуулжа яашье болохогүй. Бидэ майн һүүл, июниин эхеэр энэ хүдэлмэриеэ хэжэ дүүргэдэг заншалтайбди. Удаань буртаг үбһэнэй гаража захалхада паараа һайса элдүүрилдэгбди. Гадна тарилга хэхынгээ урда тээ газараа һайса борнойлжо жэгдэлдэгбди. Минии һанахада, зарим ажахынуудта полиёо тарилгын урда тээ жэгдэлхэ хэрэгтэ анхаралаа мүртэй хандуулдаггүй ха. Энэнь тон буруу гэжэ хэлэхэ байнаб. Жэгдэлэгдэһэн поли дээрэ тарилга хэхэдэ үрэһэниинь нэгэ адли гүнзэгыдэ таригдажа, ургаса жэгдэ һайнаар гарадаг, эдеэшэдэг гээшэ. Тиихэдэ намартаа хуряахадашье гээлтэ хоролтодо орохогүй ха юм.

Колхоздо тарилга хэрээһэлүүлэн хэгдэдэг тарилгын нормо наринаар сахигдадаг. Паар дээрэ гектарай 2,6 центнер, хабар хахалһан газарта 2,5 центнер үрэһэн таригдана.

Гектар бүриин ургаса дээшэлүүлхэ хэрэг—механизатор, таряашадай гарта гэжэ бултанда мэдээжэ. Полиин ёһотойл эзэд болоһон хүнүүд манай Хонхолодо олон. Жэшээлхэдэ, хуушапай механизаторнууд Тимофей Фирсанович Митрофанов, Ажалай Улаан Тугай ордендо хүртэһэн Иван Ермолаевич Митрофанов, Семен Якбвлевич Стулев болон бусад нүхэд бригадынгаа коллективэй дунда хүндэтэй болоһоор үнинэй. Тэдэнэр газар таряаландаа эзэн ёһоор хандадаг, хаанашье, ямаршье ажал хэхэдээ нэгэтэшье голодоһо гаргадаггүй байһаараа хамта хүдэлжэ байһан нүхэдтөө, илангаяа залуушуулда ажалай үльгэр жэшээ харуулдаг юм.

Бригададамнай бүхы ажал эрхим һайнаар хэгдэдэг, дутуу дунданууд үгы гэжэ хэлэхын аргагүй юм бэзэ. Хүдөө ажахын зарим ургамалай баян ургаса хуряажа үшөөл шаданагүйбди. Жэшээнь, үнгэрэгшэ жэлдэ гектар бүриһөө 14 центнер обёос абтаа.

Эдэ үдэрнүүдтэ бригадын гэшүүд хабарай хүдэлмэридэ эршэмтэйгээр бэлдэжэ байнхай. Үдэр бүриин ажал үндэр баян ургаса түйлаха хэрэгтэ зорюулагданхай. Оньһон техникэ, хүдөө ажахын зэр зэмсэг заһабарилга дүүрэнтээ. Хүсэд хүрэхэ үрэһэн хаагданхай, сэбэрлэгдэжэ, тарилгын шанарта хүргэгдэнхэй. Шэниисын бүхы үрэһэн нэгэдэхи, хоёрдохи классай болгогдонхой. Кукуруза, хартаабхын полинуудта оруулагдаха аммиагай уһан хүсэд хүрэхөөр асарагдаа. Механизаторнуудые бэлдэхэ, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ һуралсал ажахыдамнай түлэг дундаа ябажа байнхай.

Мүнөө жэлдэ гектар бүриһөө дундаа зэргээр 17,3 центнер ороохо таряа, тэрэ тоодо 19 центнер шэниисэ хуряаха гэһэн түсэбтэйбди. КПСС-эй ЦК-гай Хандалгада харюу болгон, бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоһон бригадын гэшүүд табан жэлэй тодорхойлхы мүнөө жэлдэ нёдондонойхиһоо бага бэшэ ургаса хуряажа абаха байха гээд коллективэйнгээ нэрэһээ мэдүүлнэб.

Г. ТИХОНОВ.
Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой тракторна 4-дэхи бригадын бригадир.

«БУЛАД ХҮЛЭГҮҮД» БЭЛЭН

Манай колхозой механизаторнууд, таряашад хабарай тарилгада хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар бэлдээ. Трактор, машинанууд заһабарилагдажа дүүрээ тооной, үрэһэ хүрэнгэ бэлэн, механизаторнууд мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ.

Казахстанай, Белоруссиин, Ростовско областиин механизаторнуудай эдэбхи үүсхэлые манай колхозой таряашад халуунаар дэмжэжэ, бүхэсоюзна мүрысөөндэ оролсоо һэн. Тиигэжэ трактор, машинаяа һайнаар заһабарилха, эрхим шанартай үрэһэ хүрэнгэ бэлдэхэ, залуу механизаторнуудые олоор һургаха гэжэ оролдоо.

Ажахыдамнай бүхыдөө 84 трактор бии. Тэдэнэй 78-ниинь таряалан дээрэ үглөө, мүнөөшье гарахаар түгэс бэлэн болоо. Бии байгаа бүхы 54 сеялкэ, 48 плуг заһабарилагдажа, зэргэдэ табигданхай.

П. Т. Филатьевай хүтэлбэрилдэг 5-дахи бригадын механизаторнууд техникэ заһабарилга дээрэ илангаяа һайнаар хүдэлжэ гараа. Заһабарилагшад П. Михайлов, М. Сафонов, аха дүү Иван, Михаил Кондратьевтан шударгы бэрхэ ажалаараа нүхэдэйнгөө дундаһаа шалгарба.

Сомоной Соведэй гүйсэдкомой түлөөлэгшэдһөө, колхозой инженернүүдһээ, бригадирнарһаа бүридэһэн тусхай комисси заһабарилагдаһан бүхы техникые эдэ үдэрнүүдтэ шалгажа, һайн сэгнэлтэ үгэбэ.

Эдэ бүхы техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ хэрэгтэ колхозой правлени, партком анхаралаа горитой хандуулһан байна. Механизаторнуудые олоор һургабал, трактор, машинаяа дүүрэн хүсөөрнь хэрэглэжэ, хабарай тарилгын бүхы хүдэлмэриие саг болзортонь дүүргэжэ шадаха гээшэбди. Энээнэй тулада Ростовско областиин түрүү ажахынуудай үүсхэл дэмжэжэ, Бага-Куналейн техническэ мэргэжэлэй училищиин туһаламжаар 25 хүниие колхоздоо трактористын мэргэжэлдэ һургажа байнабди. Эндэ һурагшад апрелиин нэгэнһээ тракторта һуужа, түрэл колхозойнгоо таряалан дээрэ практика гараха юм.

Энэ жэлдэ 50 гектар шэнэ газар ашаглахаар шиидээбди. Болдог дошыень жэгдэлжэ, һайн шанартайгаар хахалхын тулада хүсэ ехэтэй техникэ хэрэгтэй болоно. Манай колхоз «К-700» тухалэй хүсэтэ тракторнуудые һаяар абаха юм. Тиимэһээ тэдэниие жолоодохо 4 хүниие Хяагтын СПТУ-да һурганабди.

Хабарай тарилгада энээнһээ гадна һайн шанартай үрэһэн хэрэгтэй. Мүнөө үрэһэ хүрэнгээ сэбэрлэжэ, тарилгын шанарта хүргэхэ хүдэлмэри дүүргэгдэнхэй. Бүхыдөө 23130 центнер үрэһэн сэбэрлэгдэжэ, тарилгын шанарта хүргэгдөө. Тиихэдэ 12.000 центнерынь 1-дэхи, II классай шанартай болгогдоһон байха юм.

Хабарай тарилгын бүхы хүдэлмэриие эмхитэй гуримтайгаар, һайн шанартайгаар үнгэргэхын тулада ажалаа зүбөөр эмхидхэхэ шухала байһаниинь элитэ. Колхоздомнай техническэ, тэжээлэй бүхы ургамалнуудые ургуулха звенонууд эмхидхэгдэнхэй. Мүнөө 12 звено байгуулагдаа. Тэрэ тоодо хартаабхашадай — 1, кукурузашадай — 4, луговодуудай — 5, огородшодой — 1, корнеплод ургуулагшадай 1 звено эмхидхэгдээ. Эдэ звенонуудта үйлэдбэриин түсэб үгтэнхэй.

Манай колхозой таряашад механизаторнууд энэ жэлд... ороохо таряанай, тэжээлэй ур...гамалнуудай баян ургаса аб...хын түлөө бүхы хүсөөр оролдоно.

Н. ЮМСУНОВ,
«Дружба» колхозой түрүүлэгшэ.

Бэшүүрэй аймаг.

Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд хабарай тарилгада хүдэлгэгдэхэ оньһон техникээ заһабарилжа дүүргэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бригадын гэшүүд бэлэн болгогдоһон плугуудай хэр заһагдаһые шалгажа байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

САБШАЛАН, ТАРЯАЛАН ХОРЁОЛОГДОНО

СЭЛЭНГЭ. Аймагай колхоз, совхозуудта уһалагдадаг сабшалангаа, үндэр ургаса үгэдэг герасимовска участогуудаа, отарануудай дэргэдэхи зелёнкын тарилгые хорёолхо хүдэлмэри ургэн дэлисэтэйгээр ябуулагдана. Энэ жэлдэ 1667 гектарта герасимовска участогиуд шэнээр түхеэрэгдээ, мүн лэ хонидой отарануудта зелёнко тариха зорилго табигданхай. Тиигэжэ энэ хабартаа хамта 160 километр утатай хорёо, посхоод баригдахаар хараалагданхай. Тэрэ тоодо герасимовска участогуудые хамгаалха 94 километр, отарануудай захаархи тарилга хааха 72 километр хорёо баригдаха юм.

Энэ ехэ хүдэлмэри хэхын тула адагынь 200 мянгаад һургааг, олон бахана бэлдэхэ хэрэгтэй.

Һүүлэй мэдээгээр колхоз, совхозуудта 50 мянга гаран һургааг, бахана бэлдэгдэжэ, түрүүшын 20 километр утатай хорёо баригдаба. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо энэ хүдэлмэри урагшатайгаар ябуулагдажа, 18 мянган һургааг бэлдхэгдээ. Сэлэнгын совхоздо 8 мянган һиргааг отологдонхой.

Тэрэшэлэн газар һайжаруулха габшагай хоёр һарын республика дотор соносхогдоод байхада, колхоз, совхозуудай сабшалан, таряалан дээрэ наг шэбхэ зөөхэ; минеральна үтэгжүүлгэ оруулха, һайрам тогтоохо хүдэлмэри ябуулагдаха юм.

«Эрдэм»-колхоздо 70 гектар дээрэхи биргааһан отологдоо. Мүн Сэлэнгын совхоздо энэ хүдэлмэри 100 гектарта хэгдэжэ байнхай.

Байгша ондо 2500 гектар шэнэ газар хахалагдаха түсэбтэй. Мүнөө энэ газар шэлэгдээд, элдүүрилэгдэхээр бэлдэгдэнэ.

Колхоз, совхозуудай газар дээрэ саһан ехэ, 435 мянган кубометр тошон халяагдаа. Эдэ үдэрнүүдтэ һайрам тогтоохо хүдэлмэри захалхаяа байна.

Г. КАЗЬМИН,
аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин ахамад мелиоратор.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР И. В. АРХИПОВЫЕ СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН ОРЛОГШООР ТОМИЛХО ТУХАЙ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ тогтооно.

Нүхэр Архипов Иван Васильевичые СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшоор томилхо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва. Кремль.
1974 оной мартын 21.

Норвегиин Премьер-Министр Москваһаа мордобо

Совет правительствын уряалаар хани ёһоной албанай хэрэгээр манай орондо ерээд байһан Норвегиин Премьер-Министр Трюгве Браттели Советскэ Союз соогуур ябахаяа мартын 21-дэ Москваһаа мордобо.

Хүндэтэ айлшан болон тэрээнтэй хамта ябаһан хүнүүд Ташкентдэ, Самаркандда, Ленинградта хүрэхэ байна.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо К. Т. Мазуров, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко ба бусад тусхай тушаалтад Норвегиин, СССР-эй гүрэнэй тугуудаар шэмэглэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэ Норвегиин правительствын толгойлогшые үдэшөө.

Аэродром дээрэ хүндэлэлэй харуул жагсаагдаһан, Норвегиин ба Советскэ Союзай Гүрэнэй гимнүүд гүйсэдхэгдэһэн байна.

***

Энэл үдэртөө Норвегиин Премьер-Министр Трюгве Браттели, тэрээнтэй хамта ябаһан хүнүүд Узбекистанай нийслэл хотодо ерэбэ.

(ТАСС).

ПРОМЫШЛЕННОСТЬДА ШЭНЭ НЭЭЛТЭ ХЭГДЭБЭ

Химическэ технологиин ба гидродинамикын һалбарида совет эрдэмтэдэй хэһэн шэнэ нээлтые ухаалан зохёолгын ба түйлалтануудай хэрэгүүдые эрхилхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комитет байгша оной мартын 21-дэ бүридхэлдэ абаба. Москвадахи Д. И. Менделеевэй нэрэмжэтэ химико-технологическа институдай хүдэлмэрилэгшэ, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент В. В. Кафаров, техническэ эрдэмэй кандидат Л. И. Бляхман, Москвагай химическэ машина бүтээлгын институдай профессор А. Н. Плановский энээнэй авторнууд болоно.

(ТАСС).

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани мартын 21-дэ болобо. Башкирай АССР-эй, Белгородско областиин ажалшадай депутадуудай Соведэй эмхидхэлэй-ниитын хүдэлмэри ба КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр тэрэнэй саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай асуудалнуудые хаража үзэһэн байна. Башкирай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ф. В. Султанов, Белгородско областиин ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ А. В. Романцов элидхэлнүүдые хээ.

Башкирай АССР-тэ, Белгородско областьдо Соведүүд партийна организацинуудай хүтэлбэри доро үйлэдбэриин ба соёлой байдалда улам бүри эдэбхитэйгээр нүлөөлжэ, түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэлгэдэ туһа хүргэдэг болоо гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ.

Гэхэтэй хамта, зарим Соведүүдэй эмхидхэлэй-ниитын хүдэлмэри мүнөөнэй эрилтэнүүдтэ үшөөл харюусажа шаданагүй гээд РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум тэмдэглэбэ. Сессинүүдтэ бэлэдхэл хэжэ үнгэргэхэ хэрэгтэ зарим Соведүүд анхаралаа багаар табина. Ажахын ба соёлой һалбаринуудтахи ажал хэрэгтэ саг үргэлжын комиссинууд гүнзэгыгөөр шэнжэлэл хэнэгүй.

Ушаржа байгаа дутуу дундануудаа усадхан зайсуулжа, Соведүүдэй эмхидхэлэй-ниитын хүдэлмэриин удха шанарые саашадань һайжаруулха, аша үрыень дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые абахыень РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум Башкирай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумые, Министрнүүдэй Соведые, Белгородско областиин ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедые уялгалаа.

РСФСР-эй ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй 1973 оной статистическэ тоосоонууд тухай, РСФСР-эй хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые олгохо тухай, мүн бусад асуудалнуудые Президиум хаража үзэһэн байна.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. А. Яснов заседаниие хүтэлбэрилөө.

(ТАСС).

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

БУРЯАДАЙ ГҮРЭНЭЙ ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНТО ОПЕРО БОЛОН БАЛЕДЭЙ ТЕАТРАЙ АРТИСТНУУДТА БУРЯАДАЙ АССР-эй ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Искусствын талаар габьяатай байһанайнь түлөө хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые иимэ хүнүүдтэ олгохо:

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ АРТИСТ

Храмов Георгий Александровичта — оперын солист.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА АРТИСТ

Архипова Анна Сергеевнада — концертмейстер.
Андронова Раиса Алексеевнада — оперын солист.
Кочмарев Иннокентий Ивановичта — оперын солист.
Протасова Лариса Иннокентьевнада — баледэй солист.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной мартын 18.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй ХҮДӨӨГЭЙ БАРИЛГЫН МИНИСТЕРСТВЫН, ПРЕДПРИЯТИНУУД БОЛОН ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭД, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД БА АЛБА ХААГШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

1973 оной түсэбүүдые ба абаһан социалис уялгануудаа дүүргэһэн, үлүүлэн дүүргэһэнэйнь түлөө шагнаха:

БУРЯАДАЙ АССР-һээ

ОКТЯБРИИН РЕВОЛЮЦИИН ОРДЕНООР

Холоднова Евдокия Савельевнае — «Бурятцелинстрой» трестын 697-дохи нүүдэл оньһожоруулагдамал колонныи штукатурщигуудай бригадир.

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

Афанасьев Николай Федоровичые — «Бурятцелинстрой» трестын 173-дахи нүүдэл оньһожоруулагдамал колонныи комплексно бригадын бригадир.

Николаев Иван Петровичые — «Бурятцелинстрой» трестын 589-дэхи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын начальник.

Николаев Николай Лаврентьевичые — «Бурятцелинстрой» трестын 1010-дахи нүүдэл оньһожоруулагдамал колонныи ахамад инженер.

Никонов Геннадий Ильичые — Бурятцелинстрой» трестын 590-дэхи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын шулуушан.

Савельев Иван Трофимовичые — «Бурятцелинстрой» трестын 1011-дэхи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын комплексно бригадын бригадир.

Хорощенко Павел Павловичые — «Бурятцелинстрой» трестын 590-дэхи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын башенна кранай машинист.

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

Григорьев Иван Ивановичые — «Бурятцелинстрой» трестын оньһожоруулгын управлениин автокранай машинист.

Ковалев Александр Сергеевичые — «Бурятцелинстрой» трестын 589-дэхи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын комплексно бригадын бригадир.

Лышов Федор Ивановичые — «Бурятцелинстрой» трестын Каменскын барилгын материалнуудай участогай начальник.

Резников Юрий Куприяновичые — «Бурятцелинстрой» трестын автобазын жолоошон.

Черкинский Александр Тимофеевичые — «Бурятцелинстрой» трестын 466-дахи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын модошо дархан.

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Дракунов Иван Андреевичые — «Бурятцелинстрой» трестын 697-дохи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын хабсаргагшадай бригадир.

Ожигова Наталья Ивановнае — «Бурятцелинстрой» трестын 1010-дахи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын бетонщигуудай бригадир.

Пустовалов Александр Ефимовичые — «Востокцелинмонтаж» трестын 914-дэхи тусхай нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын газоэлектро-гагнууршан.

Шевелева Тамара Николаевнае — «Бурятцелинстрой» трестын 590-дэхи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын штукатурщица.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Вылков Василий Ивановичые — «Бурятцелинстрой» трестын автобазын жолоошон.

Глушко Андрей Кирилловичые — «Бурятцелинстрой» трестын 1011-дэхи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын модошо дархан.

Заварин Юрий Васильевичые — «Бурятцелинстрой» трестын үйлэдбэриин предприятинуудай комбинадай модо бэлэдхэгшэдэй бригадир.

Зимовченко Петр Васильевичые — «Бурятцелинстрой» трестын 466-дахи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын слесарь.

Карнаков Иннокентий Ивановичые — «Бурятцелинстрой» трестын 335-дахи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын слесарь.

Черняева Мария Сергеевнае — «Бурятцелинстрой» трестын 173-дахи нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын комплексно бригадын бригадир.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 оной февралиин 27.

УРЛАН НАРИЖУУЛАГШАДАЙ ТОО ОЛОШОРНО

БАРИЛГАШАДАЙ урда табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлхын, капитальна һомолоһого ашагтайгаар хэрэглэхын, тэр байрануудые түргэн болзор соо дүүргэхын тула барилга оньһожоруулха, индустриальна аргаар эрхилхэ эрилтэ табигдана. Манай СМУ-гай коллектив техническэ дэбжэлтэ түйлаха, барилгые индустриализацилха асуудалда гол анхаралаа хандуулдаг болоо.

Управлениин барилгашад ажалаа оньһожоруулха арга боломжонуудые бэдэрэн хэрэглэнэ. Шэнэ арга нэбтэрүүлэгшэд, эдэбхи үүсхэл гаргагшад техническэ кабинедтэ сугларжа, үйлэдбэриин шухала асуудалнуудые шиидхэдэг юм. Барилгын олон процесс оньһожоруулха хэрэгтэ урлан нарижуулагшад, ухаалан зохёогшодой дүүргэдэг үүргэ тон ехэ.

Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд урлан нарижуулагшадай эдэбхитэй хабаадалгатайгаар барилгын шэнэ онол арга үйлэдбэридэ нэбтэрүүлнэ. Хүдэлмэриин бэрхэшээл усадхахые, мүнөө үеын ямар нэгэ шухала асуудал шиидхэхээр табигдаһан холын ...равта түсэб управлениин барилгын участок бүхэндэ бии.

Управлениин урлан нарижуулагшадай дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар 1973 ондо 51,2 мянган түхэригэй алмалта хэгдээ. Энэнь абаһан уялгаар хараалагдаһанһаа 8 мянган түхэригөөр ехэ болоно. Табан жэлэй энэ, тодорхойлхы жэлдэ бэелүүлхэ зорилгоёо зүбшэн хэлсэхэ зуураа, урлан нарижуулагшад 55 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэ үгэхэ дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ гэжэ шиидэһэн байна.

Тэдэнэр жэлэй эхинһээ эдэбхи үүсхэл гаргажа, барилгын ажал оньһожоруулха, материал, мүнгэн зөөри алмаха, барилгын өөрынь үнэ сэн хямдаруулха арга бэдэрэн хэрэглэнэ. Гансахан январь һара соо оруулагдаһан дурадхалнууд 3 мянган түхэригэй алмалта үгэһэн байна.

Техническэ дэбжэлтэ үнэн дөө олон хүнэй хабаадаха хэрэг болонхой. Урлан нарижуулагшад улам олошорно. Эдэ бүгэдэ коллективэй ажалда яһала нүлөө ехэтэй байба. Управлениин коллектив барилгын шанар һайжаруулжа эхилээ. Хоёр миллион 600 мянган түхэригэй гол фондуууд һайн шанартай гэһэн сэгнэлтэтэйгээр нёдондо ашаглалтада тушаагдаба.

Үйлэдбэриин техническэ таһагай инженер Н. И. Кожевин 7.241 түхэригэй алмалта үгэхэ дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Инженерно-техническэ талаараа хүсэд баримталагдаһан, үйлэдбэридэ ехэ шухала дурадхалнуудые тэрэ оруулдаг юм. Буряадай модо болбосоруулдаг ба мебель хэдэг комбинадай цехэй барилгада тэрэнэй дурадхалаар шэнэ арга хэрэглэгдээ. Энэнь 5 мянган түхэригэй алмалта үгэбэ.

Инженер Л. И. Аполенис үйлэдбэриин техническэ хангалгын складуудай ханануудта хабсаргамал зүйлнүүдые хэрэглэхэ дурадхал оруулаа. Урдань металлопрокат, цемент ехээр хэрэглэгдэдэг һэн. Хабсаргамал түмэр-бетон хэрэглэжэ, 19430 түхэригэй алмалта хэгдэһэн байна.

Оюун бэлигтэй, һүбэлгэн ухаатай олон эдэбхитэйшүүл манай СМУ-да олон. Тэдэнэй анхарал оролдолго гаргаһанай ашаар табан жэлэй түсэбые болзорһоонь уридшалан дүүргэхэ, урлан нарижуулагшадай жаса байгуулха хэрэгтэ бага бэшэ туһа нэмэри оруулагдана. Геодезист В. И. Яковлев, прораб Ю. Д. Бондарюк, гэрэй досоо талын хүдэлмэри хэдэг участогай мастер В. А. Агафонова, электрик В. И. Туликов, токарь П. А. Малютин, гагнууршан Н. И. Сафронов гэгшэдые тэдэнэй дундаһаа нэрлэмээр.

Слесарь Василий Петрович Утенков гэрэй досоо талын хүдэлмэри түргэнөөр хэхэ арга дурадхаа. Тэрэнэй бүтээһэн нүүдэл модон түхеэрэлгэ потолок, хана штукатурилха, шэрдэхэ ажалда ехэ аша туһатай байба. Линолиум эсхэхэ, захыень тэгшэлэн отолхо түхеэрэлгэ мүн лэ бүтээгээ. Эдэ түхеэрэлгэнүүд ажал түргэдхэхэ, бүтээсыень дээшэлүүлхэ арга олгоо, экономическа ашаг үрэнь 2000 түхэриг болоно.

РСФСР-эй габьяата барилгашан, штукатурщик-шэрдэгшэ М. П. Зайцева бетоной холисо ханада няаха ажал оньһожоруулжа шадаа. Урдань гарай хүсөөр хэгдэдэг энэ ажал оньһожоруулхада, бүтээсэнь 1,5 дахин дээшэлһэн байна. Мүн хана жэгдэ һайнаар, сэбэрээр жэлэгдэнэ.

Барилгын 4-дэхи участогай хүдэлмэришэд хүдэлмэриингөө ашаг үрэ дээшэлүүлхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулна. Тэдэнэр барилгын промышленностиин түрүү онол аргаар ходо һонирхожо байдаг. Халан абамаар дүй дүршэлые өөһэдынгөө үйлэдбэридэ нэбтэрүүлдэг болонхой. Жэшээлхэдэ, шэнгэн битум гэдэг холисо хэрэглэхэ, тэрээгээр хушалтын забһар жэлэхэ, няаха ажал оньһожоруулаа.

Участогай эдэбхитэйшүүл барилгын ашаг үрэ ... руулха асуудалые те... дэбжэлтэ түйлаха ... нягта холбоотойгоор ... жэ байна.

Эндэ участогай ... хүдэлмэришэд. ажал... ранууд һайн жэшээ ... А. Стародубцев, Г. ... бригадынгаа ажал ... эмхидхэхэтэйгээ хамта ... нарижуулгын хэрэгтэ ... тэйгээр хабаадалсаба... шээлхэдэ, нүхэр Ста... армаг нугалха түсхай ... рэлгэ зохёогоо. Энэ ... ри оройдоо 3—4 ми... нэгэ хүнэй хүсөөр ... дэг болоо.

Барилгашад коммун... лай һургуулида бү... хуу хабаадалсажа, ... арга, түрүү дүй дү... дална, мэргэжэл ... дээшэлүүлнэ. Энээн... тэдэнэр урлан нари... хэрэгтэ эдэбхитэйгээр ... далсана гэжэ хэлэхэ...

М. БОЛО...
7-дохи СМУ-гай ма...

«Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Борис Григорьевич Кречетов 589-дэхи ПМК-гай Петропавловска участогта 11-дэхи жэлээ бригадираар хүдэлнэ. Тэрэнэй даадаг бригадада 13 хүн барилгашад тоологдоно. Нүхэр Б. Г. Кречетовэй бригада халаанайнгаа нормэ холо үлүүлэн дүүргэдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Борис Кречетовые ажалдаа байхыень харанат. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

САБШАЛАН—МАНАЙ БАЯЛИГ

ШЭБХЭЖЭҺЭН ГАЗАР ШЭДИТЭЙ

Хэр угһаа хойшо манай Буряад орондо адууһа мал олоор үсхэбэрилдэг арад зон хээрын сабшалан һайнаар үтэгжүүлжэ, шэбхэжүүлжэ, үбһэ ногоо ехээр ургуулдаг байгаа гээшэ. Шэбхэ ехээр гаргагдаһан үбэлэй бууса шадарай сабшалан дээрэ урдань хүнэй үбсүү тулама үдхэн хяаг, хилгана ногоон ургадаг бэлэй.

Мүнөөшье сабшалангаа һайнаар үтэгжүүлдэг, шэбхэжүүлдэг ажахынууд, бригада, звенонууд, зарим луговодууд үбһэ ногооной үндэр баян ургаса хуряадаг ха юм.

Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин шэнжэлжэ үзээһэнэй ёһоор, мүртэй үтэгжүүлэгдээгүй, гектарай 6—7 центнер үбһэнэй абтадаг байһан сабшалан дээрэ шэбхэ ехээр тараажа, хүрьһэндэнь һайса оруулаад байхада, уһалагдаашьегүй һаа, үбһэ ногоонойнь ургаса 17—23 центнер хүрэтэрөө дээшэлдэг байна. Харин тэрэнние хабартаа, зунай эхеэр үшөө 2—3 дахин һайнаар уһалаа һаа, гектарай 50—60 центнер үбһэн гарадаг.

Республикын суута луговодууд В. А. Герасимов, мүн тэрэнэй дүй дүршэлые халан абагшад А. И. Батышев, Л. Н. Ефимов, Ц. С. Цыренов гэгшэд нэн түрүүн сабшалан дээрээ наг шэбхэ ехээр гаргажа, тусгаар үтэг хээд, гектар бүрһөө 50—70 центнер хүрэтэр үбһэ абадаг байгаа. Жэшээнь, Сэлэнгын суута луговодууд зарим һайн ургасатай сабшалангай га бүриһөө 100—130 центнер үбһэ хуряадаг һэн. Энэ талаар һайн дүй дүршэлтэй болоһон луговодууд аймаг бүхэндэ шахуу бии.

Сабшалан шэбхэжүүлхэдэ, үбһэ ногооной шанар, ботаническа зүйлынь баян боложо үгэдэг, илангаяа малай эдихэдэ, шэмэтэй залаатай ногоон (хяаг, хилгана, богони голтой ешмээнэй ногоон, мятлик гэхэ мэтэ) элбэгээр ургадаг. Үнинэй шэбхэ гаргаһан, 5—6 жэлэй саана үтэгжүүлэгдэһэн, гол түлэб залаата ногооной ургажа байһан газарта һүүлдэнь бобово ногоон — хүсы үбһэн, сабшалангай клевер гэхэ мэтэ һайнаар ургадаг юм.

Шэбхэ гаргажа тараахада, хүрьһэндэнь зүбөөр шэнгээхэдэ, сабшалангай үрэжэл һайжарна, ургамал ногооной гарасада туһатай шэмэтэ бодосууд элбэг болоно, мүн хүрьһэниинь уһа, шииг нойто барисатай болоно, элдэб дабһа, хужарай муу зүйлынь үгы болоно. **Нэгэдэхеэр,** шэбхэжэһэн газарай ногоон һайнаар ургахаһаа гадна, шииг нойто һураггүй багаар гаргашалдаг. Тиихэдээ ургамал ногоон ган гасуурта тэсэмгэй болоно бшуу. **Хоёрдохёор,** шэбхэтэй хамта хүрьһэндэ микрозүйлнүүд оролсожо, хүрьһэн дээрэхи шоройе зүбөөр үмхирүүлнэ, шэмэтэ бодосоор элбэг болгоно.

Манай һанахада, түбхын түрүүн шэмэтэй, һайн, ургаса ехээр үгэдэг ногоотой сабшалан дээрэ үтэг хэхэ, шэбхэжүүлхэ шухала. Элдэб шэмэ муутай үлэн үбһэнэй ургадаг, намаглиг газар шэбхэжүүлһэнэй үлүү. Юуб гэхэдэ, тэрэнь хэһэн ажал, гаргашые ёһоор харюулхагүй ха юм.

Һайса шэбхэжүүлэгдэһэн сабшалан хоёрдохи, гурбадахи жэлдээ эгээл ехэ ургаса үгэдэг. Үшөө 4—5 жэлэй һүүлдэ ургасань доошоо орожо эхилдэг байна. Тиимэһээ тэрэ газарта хэдэн жэл болоод лэ наг шэбхэ гаргажа байгаагүйдэ аргагүй. **Тиихын тула шэбхэжүүлхээр бүхы сабшалангые 4—5 ондоо болгожо хубаагаад, жэл бүри нэгэ захаһаань үтэгжүүлхэ хэрэгтэй. Малай фермэ, гүүртэ, отарада дүтын сабшалангай гектар бүхэндэ 30—40 тонноһоо бага бэшэ шэбхэ гаргабал, дүрбэ-табан жэлдэ һайн ургаса үгэхэ зэргэтэй. Хэрбээ газарайнь хүрьһэнэй үрэжэл муутай, хада гүбээгэй ара талада, нара багатай байгаа һаань, гектар бүхэндэнь 50—60 тонно шэбхэ гаргабал зохисотой.**

Үтэг болгохо сабшалан дээрэ ямар шэбхэ тараахада һайн бэ? Һолоомогүй шэнээргэ шэбхэ гаргахада һайн. Мүн обоологдожо бутархай хохир болоһон, нэгшэһэн шэбхэшье сабшалан дээрэ гаргахада өөрэгүй. Олонхи колхоз, совхозууд үхэр малай, хонидой байрын доро сугларһан зузаан хуушан шэбхые үтэг болгохоор гаргадаг. Энэнь үбһэ ногооной ургасые яһала дээшэлүүлдэг. Хэрбээ тиимэ хуушан шэбхэдэ, гектар бүхэндэ 1,5—2 центнер суперфосфат, 1—1,5 центнер аммиагай селитрэ хүртэхөөр минеральна үтэгжүүлгэ холёод тараагаа һаа, ногоонойнь ургаса бүришье дээшээ байха зэргэтэй.

Сабшалан һайнаар үтэгжүүлхын тула тэндээ үбэлынь гү, али хабар эртэ шэбхэ зөөгөөд, майн 5—10-һаа оройтонгүй тэрэнээ газар дээгүүрээ хүндэ балуураар бутаруулан тарааха. хадхууртай катогоор даруулжа, хүрьһэндэнь оруулха хэрэгтэй. Уһалагдадаг сабшалан дээрэ шэбхээ үбэлдөө, хабар эртэ зөөгөөд, обоонуудынь хоорондонь 8—10 метр зайтайгаар адхаха байна. Газараа уһалхаһаа 3—4 хоног урид тэрэ шэбхээ зурууд зуруудаар тараажа, хада гүбээгэй тэшалан руу уһанай урдахые хаахаар обоолхо байна. Зурууд обоо хоорондо 150—200 метр зайтай байха ушартай. Уһан табигдахадаа, энэ зурууд обоохойнуудта хаагдажа, газараа зохидоор шэнгэхэ, шэбхэеэшье дэбтээн норгожо, шэмэ шүүһыень хүрьһэ руу оруулха бшуу. Хоёр-гурбан үдэр уһалаад байхадаа, тэдэ зурууд обоонуудые жэгдээр тараахада болоно. Газарай хүрьһэ руу һайнаар шэнгэхын тула хүндэ балуур, катогоор 2—3 дахин тарааха, бутаруулха хэрэгтэй.

Эрдэмтэ М. А. Рэмпилэвагай зохёоһон аргаар үтэг болгохо сабшалан дээрэ шэбхыень тараахын тула иимэ юумэ хэхэдэ болоно. **Сабшалан дээрэ шэбхые нэгэ жэгдээр тараан адхаад, дээгүүрнь БДТ-2,2 гү, али БДТ-2,5А түхэлэй түхэрээн хутагатай дискээр бутаруулан отолуулжа, газарай хүрьһэ руу 12—15 сантиметр шэнгээн тарааха байна.** Тиихэдээ жэжэ шулуутай хүрьһые урбуулжа болохогүй. Һүүлдэнь диск шэрэһэн газараа хүндэ катогоор даруулха байна. Шэбхые ингэжэ хүрьһэндэ оруулхада, тэрэнь газар дээрэ хэбтэжэ, шанараа гээхэгүй, бүхы һайн бодосынь газартаа шэнгэхэ бшуу.

Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциинхид хужармагтайшаг сабшалан шэбхэжүүлхэдээ, үтэг шэбхые дисктэй борнойгоор тараажа, фрезерээр жэгдэлэн бутаруулжа, хүрьһэндэнь шэнгээдэг. **Урдань гектарай 18 центнер үбһэ үгэдэг сабшалан ингэжэ шэбхэжүүлэгдээд байхадань, гектарай 54—58 центнер үбһэн абтана.**

Туршалга хэжэ үзэхэдэ, юрын сабшалангые нэгэ дахин уһалаад байхада, гектарай 15,9 центнер үбһэн абтаһан аад, хойто жэлынь тэндэ гектарай 30 тонно шэбхэ гаргажа, тэрэнээ хүндэ балуураар тараажа хүрьһэндэнь оруулаад байхада, га бүхэнһөөнь 24,7 центнер үбһэн абтаа. Харин дисктэй борной шэрэжэ, шэбхые бутаруулан хүрьһэндэнь шэнгээн оруулһан газарһаа гектарай 31,4 центнер үбһэн абтаа. **Ингээд ерэхэдээ, шэбхые газарай хүрьһэ руу гүнзэгыдэ шэнгээн оруулхада, ашаг үрэнь дээшээ байна бшуу.**

Хээрэ буулгагдаһан обоотой шэбхэ тараахын тула ДТ-54 гү, али МТЗ-5 тракторта хүндэ балуур гү, али грейдер шагтагалжа, урдань бульдозер тодхохо хэрэгтэй.

Тиимэ агрегат түрүүн обоотой шэбхые түлхижэ тараагаад, һүүлдэнь бутаруулан нидхэрхэ, газарта шэнгээхэ болоно.

Добошог газарые үтэг болгоходоо, үбһыень сабшажа абамсаараа, август, сентябриин ехэ хура бороогой урда тээ шэбхээ РПТМ-2, РПТУ-2 түхеэрэлгэтэй тэргээр зөөжэ, нэгэ мүһэн тараан хаяха байна. Удаань тэрэнээ дисктэй борнойгоор гү, али балуураар газарай хүрьһэндэ оруулха шухала. Уһалагдадаг газарта үтэг хэхэдээ, намар шэбхээ ехээр зөөгөөд, сентябрь һарада газараа уһалһан хойноо тэдэнээ тараахада, шэбхэ дэбтэжэ, нороһон хүрьһэндэ һайнаар шэнгэдэг, ногооной үндэһэндэ һайн шэмэ үгэдэг байна.

Шэбхэжэһэн газар 4—5 жэл болоод муудажа, шадалынь һуларжа эхилдэг гэжэ хэлээ һэмди. Тиигэхэгүйн тула хоёр-гурбан жэл болоод, гектарай 15—30 тонно шэбхэ тарааха, балуур гү, али дисктэй борнойгоор хүрьһэндэ оруулха ёһотой. Энээнэй ашаар сабшалангай үрэжэл хэзээдэшье муудахагүй.

Хэнэйшье мэдэһээр, бүхы сабшалан дээрэ жэл бүри шэбхэ ехээр гаргахань бэрхэтэй. Тиимэһээ сабшалангай ургасые доошонь оруулхагүйн тула илангаяа гүүртэ, фермэнүүдһээ холо газарта наг шэбхые минеральна үтэгжүүлгэтэй холёод оруулхада болоно. Жэшээнь, гектарай 30—40 тонно шэбхэ оруулхын орондо га бүхэндэ 10 тонно шэбхэ гаргаад, бэшыень минеральна үтэгжүүлгэ тараахада, зөөлгын гаргаша бага болохо бшуу. Сабшалангай гектар бүхэндэ 10 тонно шэбхэ зөөгөөд, тэрээнтэй 1—1,5 центнер аммиагай селитрэ, 2—2,5 центнер суперфосфат, 0,7 центнер калийна дабһа холилсожо гараагаад, хоёр дахин уһалаад байхада, ногоонойнь ургаса гектарай 20 центнерһээ 40—60 центнер хүрэтэрөө дээшэлдэг.

Муудажа эхилһэн сабшаланда минеральна үтэгжүүлгые шэбхэтэй холиншьегүйгөөр сэхэ тараахада, баһал һайн аша үрэ үгэдэг. **Туршалга хэжэ үзэхэдэ, минеральна бүхы үтэгжүүлгэеэ бултыень холёод, гектарай 2—2,5 центнер аммиагай селитрэ, 3—4 центнер суперфосфат, 1—1,5 центнер калийна дабһа хамтадань тараахада, ногооной ургаса хараа байса дээшэлнэ. Үтэгжүүлгын дутамаг һаань, дээрэ дурсагдагшаһаа 25—30 процент бага нормотойгоор оруулхада өөрэгүй.**

Минеральна үтэгжүүлгэ газар дээгүүр тараагдаһаар хоёр жэл соо хүрьһэндэнь шэмэ үтэжэ байдаг байна. Энэ үтэгжүүлгэ шэбхэһээ дутуугүйгөөр баһал ургамал ногооной шанар һайжаруулна, мүн ургасыень дээшэлүүлжэ, абтаһан үбһэнэй өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулна.

Хабар эртэ гү, али намар сабшалангаа нэгэ дахин уһалһанайнгаа һүүлдэ нойтон газар дээгүүр минеральна үтэгжүүлгээ тараан сахада таарамжатай. ... хадхууртай катогоо... ха шухала. Юуб ... хадхууртай катогой ... газарай хүрьһэ ... сооложо, шииг нойто... рай, үтэгжүүлгын ... оросые һайн болго... шалангай ургасыешье... рай 4—5 центнерээ... лүүлнэ.

Тиигэжэ үтэгжүү... гаад, уһалаад, ... каток шэрэһэн ... ургаса бүхы дээрэ... 10—12 центнерээр ... дэг юм.

Хэнэйшье мэдэһээр, ... удахагүй апрель, май... сабшалан уһалха ... үргэн далайсатайгаа... лагдажа эхилхэнь ... **Тиимэһээ газарые ... гэзд зүбөөр уһал... тобшо тэды хэлэлт... гала шэбхэ гаргаһ... ральна үтэгжүүлгэ ... сабшалангые зүбөөр ... шадаа һаа, ургаса... дахин дээшэлдэг ...** Түрүүн газарай хүр... са ундалуулха, дэбт... ла хабар апрели... **эхилээд, майн 1—5 ... нэгэ дахин уһалжа ... хэрэгтэй. Тиихэдэ... бүридэ 500—600 ... уһанай хүртэхөөр ... байна.**

Хэрбээ энэ сабш... намартаа сентябри... октябриин 10 болото... һан байгаа һаа, ... тэрэниие уһалһанай ...

Ургамал ногооной ... һагсайжа, үндэһэнһөө... хон һалаагай гараа... да, **майн 15-һаа 25 ... хоёрдохёо уһалха ...** Хэрбээ эндэ дүтэ... гол горходойнь уһ... даа шэргэдэггүй ... гооной эшын залаа... гэйнь задаржа ... **июниин 10-һаа 20 ... гурбадахяа уһалха ... Хоёрдохёо, гурбада... хадаа, гектар бүхэн... 900 кубометр уһан... хөөр табиха ёһотой. ... дээ гурба дахин у... хамта дээрэнь гекта... —2400 кубометрһээ ... шэ уһанай хүртэх... рилха.**

Уһанайнгаа бүхы ... лан дээрэ жэгдэ һа... рахынь тула гол ... хажуу тээшээ уһан... жа, доболиг газар ... хоор гүйхэн бураа... гаргахада болоно... набтар, хонхор ... уһанай өөрөө урда... тогтошохогүйнь ту... ниие тойрууллаад ... хаалта хэхэдэ һайн...

Энээнһээ ургаса... ликын колхоз, совх... түлэб уһалагдадаг ... лэ шэбхэжүүлдэг ... Харин добо газар... хидээ шэбхэ га... үлэшэдэг. Үнэндөө ... газарай хүрьһэнэй... һайжаруулаа һаа, ... ехэ үбһэн нэмэ... зэргэтэй. Энэ газ... лагдаха аргагүй ха... дэ үбэлдөө шэб... гаргаад, тэрэнээ ... эртэ, саһанай ... гү, али хайлажа ... раажа, хүндэ балуу... хэрүүлэн, хүрьһэн... тон дээрэнь ... оруулха хэрэгтэй.

Шэбхэ ехээр ... һайн үтэг болго... һаа, сабшалангай... эрид дээшэлүүлх... шанартай үбһэ ... боломжо ажахы бү... Ингээд эгээл мүн... хы хүдэлмэриие ... шангаар, үргэн ... гаар ябуулжа эхи... ерэбэ.

Н. ХРЕ...
Буряадай хүдөө а... туршалгын ст... ахалагша науч... мэрилэгшэ, РСФ... габьяата а...

АМЖАЛТАНУУДАА АРЬБАДХАН

Орлик тосхондо аймагай ажахынуудай партийна эдэбхитэдэй суглаан боложо, 1973 оной социалис уялгануудай дүүргэлтын дүн ба табан жэлэй тодорхойлхы 1974 оной зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдээ.

Суглаан дээрэ энэ асуудалаар аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Д. Б. Будаев элидхэл хээ. Аймагай предприятинуудай болон эмхи зургаануудай ажалшадай коллективүүд орон дотор дэлгэрһэн бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ ба Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойе угтуулан, ажалшадай эрилтые һайнаар хангахын, абаһан социалис уялгануудаа пэрэтэй түрэтэгээр дүүргэхын түлөө тэмсэлдэ хабаадалсан, ажалай муу бэшэ дүн харуулжа, жэлээ дүүргээ гэжэ элидхэл дотор тэмдэглэгдээ. Модо бэлэдхэлэй ажахын, типографиин, бэлэдхэлэй болон бусад коллективүүд эрхим ажалаараа шалгарһан байна.

Аймагай түб тосхондо ажалшадай һууха 20-ёод гэр, хүгжэмэй һургуули, типографиин шэнэ байшан, 4 гараж болон бусад соёл культурын, үйлэдбэриин барилганууд үнгэрэгшэ жэлдэ ашаглагдаа.

Гэбэшье аймагай олохон предприятинууд болон эмхи зургаанууд мүнөө сагай эрилтэдэ хүрэмөөр ажалланагүй, хүн зоной эрилтые муугаар хангана, бии байгаа машина, техникэ, зэр зэмсэгээ муугаар ашаглана гэжэ суглаанда хабаадагшад шүүмжэлһэн байна. Илангаяа худалдаа наймаанай, соёл культурын, медицинын ажалда ехэхэн дутагдалнууд үзэгдэнэ. Мүн тосхон, гудамжануудаа болбосон түхэлтэй болгохын, санитарна байдалые һайжаруулхын талаар таарамжатай хэмжээнүүд абтанагүй.

Суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн Н. Х. Мандагаев, Н. М. Нахацаков, Г. Г. Токуренов гэгшэд коллективүүдэй ажалай эмхидхэл, бүтээсэ һайжаруулха талаар өөһэдэйнь болон ниитын эмхинүүдэй үүргые эрид дээшэлүүлхэ, арад зоной дунда хүмүүжүүлгын ба ниитэ-политическэ ажал ябуулга үргэдхэхэ тухай тон зүб тэмдэглэгдэбэ. Аймаг дотороо хирпиисэ үйлэдбэрилхэ бүхы арга боломжотой байһан аад, барилга эрхилдэг предприятинууд тэрэниие Түнхэн, Култук, Слюдянкаһаа шэрэнэ гэжэ үгэ хэлэһэн Н. С. Базаров, В. Д. Олзошкин, З. О. Бальжинимаев гэгшэд онсо тэмдэглэбэ.

Дээрэ дурсагдаһан дутагдалнуудаа усадхажа, 1974-дэхи, тодорхойлхы жэлэйнгээ түсэб дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ хабаадажа, ашаг үрэ ехэтэйгээр ажаллаха гэжэ хэлсээд, суглаанда хабаадаһан партийна эдэбхитэд мүнөө жэлэй зорилгонуудые хараалһан хамтынгаа социалис уялгануудые нэгэн дуугаар баталан абаба.

Ц. ЦЫБДЕНОВ.
Ахын аймаг.

СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

Ереван городһоо холо бэшэ Арарадай нуга голдо Закавказиин эгээн түрүүшын атомна электростанци баригдажа байна. Юһэдэхи табан жэлэй томо барилгануудай нэгэн болохо энэ электростанциин түрүүшын ээлжээн 1975 ондо промышленна элшэ хүсэ үгэхэ юм.

Армениин атомна электростанци дээрэ мүнөө үйлэдбэриин гол корпус бодхоогдожо байнхай. Мүн шүүрдэлгын блогой, котельнын байшангууд бодожо байна. Эндэ хэрэглэгдэдэг барилгын материалнуудые эндэ ойрохон баригдаһан бетон үйлэдбэрилдэг завод бүтээжэ үгэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: электростанциин реакторнуудай таһагай армаг хабсаргалга дээрэ.

АПН-эй фото.

РСФСР:

«СТАНКОЛИНИЯ» — ТАБАН ЖЭЛЭЙ ЖАСАДА

САСОВО, (Рязанска область). 1971 оной һүүл багаар геодезистнүүд Сасово хото шадар «Станколиния» заводой баригдаха газарта түрүүшын бахана бодхооһон юм.

Мүнөө, гурбан жэлэй үнгэрһэн хойно, шэнэ барилгын гол корпусто түрүүшын станогууд хүдэлжэ эхилбэ. Гүрэнэй комиссиин тушаан абаһан үйлэдбэриин талмайнууд түрүүшынгээ продукци бүтээн гаргаа. Энэ хадаа элдэб янзын түхеэрэлгэнүүд, үйлэдбэриин ерээдүйн цехүүдтэ хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэнүүд гээшэ. Сасовай «Станколиния» табан жэлэй жасада хүдэлхэ юм.

Цехүүд соо мүнөө үеын түхеэрэлгэнүүд тодхогдоно. Тэдэнние һайнаар ашаглахын тула хүтэлбэрилгын автомат түхеэрэлгэ хэрэглэгдэдэг болохо. Промышленна телевидени эндэ үргэнөөр хэрэглэгдэхэ юм.

Шэнэ завод үйлэдбэриин болон ажаһуудалай 49 ондоо байшангуудһаа бүридэнэ. Эдэнэй олонхинь мүнөө ашаглагдажа эхилээ.

Энэ жэлдэ заводой тамгатай түрүүшын зүйлнүүд ороной предприятинуудта эльгээгдэхэ байна.

ЛИТВА:

БИБЛИОТЕКЫН 450 ЖЭЛЭЙ ОЙ

РИГЭ. Латвиин ССР-э. Наукануудай академиин үндэһэн гол библиотекын байгуулагдаһаар 450 жэл үнгэрбэ. Монастырьнуудай нэгэнэй үгы болгогдоходо, Ригын магистрадта дамжуулагдан үгтэһэн табан номһоо энэ библиотекын эхин табигдаһан байна. 1524 оной мартын 6-най үдэрөөр тэмдэглэгдэһэн документ энээниие гэршэлнэ.

Совет засагай жэлнүүдтэ урган һалбаржа эхилһэн үндэһэн гол библиотекэ хүгжэлтын ехэ зам гаталжа гараа. Латвиин эгээл ехэ, ороной эгээл үнинэй библиотекэнүүдэй нэгэн хоёр миллионһоо дээшэ боти номтой. СССР-эй 140 албан зургаан болон хари гүрэнүүдэй эрдэмтэ болон бусад 520 эмхинүүдтэй библиотекэ номуудаа андалдан абалсажа байдаг.

(ТАСС-ай корр.)

Политическэ эрдэм шудалагшадта туһаламжа

СОЦИАЛИС ОБЩЕСТВЫН АНГИНУУДАЙ ХАРИЛСААН

Нийтын социалис харилсые улам гүнзэгырүүлэн, тэдэниие саашадань нийтын коммунис харилсаан болгон хүгжөөхэ гээшэ манай оронго коммунизм байгуулха хэрэгэй тон шухала зорилго болоно гээд КПСС-эй Программа дотор тодорхойлогдоо. Энэ хэрэгтэ партиин ударидалга угаа ехэ үүргэтэй. Юундэб гэхэдэ, социализм, коммунизм байгуулха гэһэн научна программатай коммунис парти бүхы ангинуудай болон социальна бүлэгүүдэй үндэһэн зорилгонуудые хараадаа абажа, шэнэ байдал зохёон байгуулха эмхидхэжэ шадаха, социалис обществын коммунизм тээшэ дабшаха эргые толгойлжо шадаха ганса хүсэн болоно бшуу.

Октябриин революциин илалтаһаа хойшо үнгэрһэн 50 гаран жэл соо манай парти социализм байгуулха талаар, тэрэ тоодо нийтын харилсаануудые саашадань гүнзэгырүүлэн хүгжөөлгэдэ түрүүлжэ үзэгдөөгүй илалтануудые туйлаһан байна. Мүнөө үедэ манай орондо байгуулагдаһан хүгжэнги социалис общество хадаа хүн зоной дунда социальна, ангиин илгаае усадхалгын тохёолдолдо жэшээ болоно гээшэ. Энэ хадаа түргэн сагай, богони болзоройн хэрэг бэшэ. В. И. Ленинэй хэлэһэнэй ёһоор, «коммунизмын хүсэд илалта туйлалтаар ангиин хоорондохи илгаанууд үлэхэ ёһотой».

Совет обществын мүнөө үеын байдалые социальна талаһаань хаража үзэхэдэ, ангинууд болон социальна бүлэгүүдэй хоорондоо таһаршагүй холбоо барисаатай байһые гэршэлнэ. Зүгөөр хүдэлмэришэн анги энэ барисаанай гол ударидахы хүсэн байха юм. «Хүдэлмэришэн ба таряашанай хоорондохи илгаае үгы хэхэ гээшэ манай гол зорилго. Бидэ бүгэдэнэй адли болохын түлөө ангинуудые үгы хэхэ хүсэлэнтэйбди», — гэжэ В. И. Ленин бэшэһэн юм.

Коммунизм байгуулха хамтын тэмсэл соо СССР гүрэндэ ангинуудай болон социальна бүлэгүүдэй хоорондо шэнэ, нүхэр ёһоной харилсаан бэхижэбэ. Совет арад нэгэ марксистско-ленинскэ үзэл сурталтай, өөрынгөө Коммунис партида үнэн сэхэ, бата иданги байдаг.

Манай гүрэндэ социально-экономическа асари ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Хүгжэлтын гол хүсэн болохо хүдэлмэришэн ангиин эдэ гүн ехэ хубилалтануудта түрүү үүргэ дүүргэһэниинь элитэ. Коммунизм байгуулжа байгаа үедэ Коммунис партиин ударидалга доро энэ үүргэнь улам үргэдэнэ. Юундэб гэхэдэ, хүдэлмэришэн ангиин гол зорилгонь — ангиин талаар илгаагүй общество байгуулха, социальна харилсаае үндэһөөрнь хубилгаха зорилго болоно.

Хүдэлмэришэн ангиин үүргэ юунһээ дулдыдана гэхэдэ, нэгэдэхеэр, тэрэ хадаа обществын үйлэдбэриин гол хүсэн болоно. Хүдэлмэришэн анги, хоёрдохёор, бүгэдэ арадай социалис зөөридэ хабаатай, тэрэ зөөриеэ ерээдүй сагта бүхы арадай хамтын зөөри болгохын түлөө тэмсэжэ байна.

Марксистско-ленинскэ партиин ударидахы үүргэеэ бэелүүлжэ байһан сагта хүдэлмэришэн анги обществодоо хүтэлбэрилхы үүргэеэ бэелүүлжэ шадаха байна.

Манай гүрэнэй индустриин хурдан түргэнөөр хүгжэһэнһөө, хүдөө ажахыда гүрэнэй секторэй ехэ болоһонһоо дулдыдажа, хүдэлмэришэн ангиин тоо бүри олон болодог хуулитай. 1939 ондо бүхы зоной 32,5 процент хүдэлмэришэд байгаа һаа, 1970 ондо 55 процент хүрэтэр энэ тоо ургаа. Хэрбээ 1940 ондо СССР-эй арадай ажахыда 22,8 миллион хүдэлмэришэн хүдэлдэг һаа, 1970 ондо 62 миллион тухай хүдэлмэришэн тоологдожо байба. Мүн хүдөө ажахыда 1971 ондо 7874 мянган хүдэлмэришэн хүдэлжэ байһан юм.

Хүдэлмэришэн ангиин хүтэлбэрилхы үүргэ улам дээшэлүүлхэ, энэ ангиие улам хүгжөөхэ, дэбжээхэ хэрэгтэ Коммунис парти сар үргэлжын анхарал хандуулжа байдаг. Юһэдэхи табан жэлэй туршада техническэ училищинууд 9 миллион шахуу мэргэжэл һайнтай хүдэлмэришэдые һургажа гаргахаар хараална. Гансал манай республикадахи мэргэжэл олгодог хүдөөгэй училищинууд жэл соогоо 2 мянга шахуу механизаторнуудые бэлдэнэ.

Манай парти хүдэлмэришэн ангиин үүргые улам дээшэлүүлхэ, гүрэнэй болон нийтын ажалда үргэнөөр хабаадуулха гэжэ оролдоно. 1936 ондо Соведүүдэй депутадуудай 11,2 процент хүдэлмэришэд байһан һаа, 1971 ондо 36,5 процент болотороо ургаа. Мүнөө СССР-эй Верховно Соведэй 1517 депутадай 481-ниинь хүдэлмэришэд юм.

Манай парти гэшүүдэйнгээ социальна бүридхэлые хараанһаа алдадаггүй. КПСС-эй XXIII съездын һүүлээр 3 миллион хүн партида абтаһан байха юм. Тэрэнэй 1 миллион 600 мянганиинь гэхэ гү, али хахадһаа үлүүнь хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэд болоно. 1971 ондо Советскэ Союзай Коммунис партиин бүхы гэшүүдэй 40,1 процентнь хүдэлмэришэн болоод байба.

Манай обществодо социалис зөөри хоёр ондоо байһан зандаа. Тиимэ һэн тула хүдэлмэришэн ба таряашанай хоорондо илгаа бии гээшэ. Эдэ илгаануудые усадхаха хэмжээнүүд абтана.

Нэгэдэхеэр, манай гүрэнэй экономическа хүсэн, коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха хэрэгтэ туйлагдаһан илалтанууд социальна хубилалтын гол үндэһэн боложо үгэнэ.

СССР-эй арадай ажахы 2 миллиард түхэригэй гэхэ гү, али гушаад онуудтай сасуулбал, 10 дахин үлүү продукци мүнөө үдэр бүри үгэнэ. Дайнай урда тээхи бүхы табан жэлнүүд соо бүтээгдэһэн продукцида орходоо, 1970 ондо 2 дахин үлүү ехэ промышленна продукци бүтээн гаргагдаһан байна. Хоёрдохёор, манай обществын социальна талаар дэбжэлтэдэ научно-техническэ революци, үйлэдбэридэ оньһожоруулга ба автомат түхеэрэлгэнүүдые хэрэглэлгэ угаа ехэ нүлөөтэй байна. Энэ табан жэлэй туршада 25 мянган шэнэ машина, приборнуудые бии болгохо, тэрэнэй 19 мянгые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ зорилго табигдаһай. Эдэ оньһон машина, механизмуудые һайнаар ашаглахын тула мэргэжэлтэд хэрэгтэй болохо юм. Гурбадахяар, партиин XXIV съездын хараалһанай ёһоор арад зоной байдал һайжаруулха программа обществын социальна хубилалтада угаа ехэ нүлөө үзүүлжэ байдаг, хүдэлмэришэн ангиин ба таряашадай байдалдахи илгаанууд эли бодоор усадхагдажа эхилээ. Партиин XXIV съездын шиидхэбэриин ёһоор хүдөө ажахые хүгжөөхэ комплексно программа хадаа манай обществые социальна талаараа нэгэн адли, илгаагүй болгохо хэрэгтэ тон ехэ удха шанартай байһаниинь элитэ.

1971—1975 онуудта хүдөө ажахыда 129 миллиард түхэриг һомологдонхой. Хүдөө ажахыда эдэ жэлнүүдтэ 1 миллион 700 мянган трактор, 543 мянган комбайн, 15,5 миллиард мүнгэнэй хүдөө ажахын бусад оньһон техникэ хүртэхэ ёһотой. Тэрэ тоодо хүсэ ехэтэ К-700, Т-150, Т-150 К түхэлэй тракторнууд, «Нива», «Колос», «Сибиряк» гэжэ комбайнууд болон технологическа хүдэлмэри бүтээдэг оньһон машинанууд олоор бүтээгдэхэ байна.

Энэ табан жэлэй үедэ мяха, һү үйлэдбэрилэн гаргаха индустриальна шэнжэтэй 1170 комплекс баригдаха ёһотой. Тэрэнэй хажуугаар промышленна үндэһэтэй колхоз хоорондын комплекснууд баригдаха. Эдэ бүгэдэн хадаа хоёр социалис зөөриие бэе бэедэнь улам дүтэлүүлхэ хэмжээнүүд болоно. Хүдөө ажахые индустриальна замда шэлжүүлэн оруулха гээшэ энэ һалбариие индустриальна ажалай нэгэ һалаа, удха шанараараа тэрээнһээ ехэ илгаагүй болгохо хэрэгэй материальна үндэһэн болохо байна. Манай Буряадай республикые хаража үзөө һаа, Кабанскын нугаһанай фабрика жэлдээ 1,2 миллион нугаһа тэжээхэ байра 1973 оной эсэстэ бодхоогоо һэн, 9 совхоздо, 4 колхоздо 400—600 үнеэнэй байха һү һаалиин томо комплекс баригдажа байна. 24 мянган гахай шахан таргалуулха комплекснууд Улаан-Үдын аймагта, «Прибайкальский» совхоздо баригдажа байнхай. Партиин XXIII съездын һүүлээр колхознигуудай олзо доход дээшэлүүлхэ, хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай салин нэмээхэ талаар ехэхэн юумэн хэгдэбэ.

XXIV съездын Директивэнүүдэй ёһоор, юһэдэхи табан жэлэй турша соо колхознигуудай һара бүридэ абадаг ажалай түлбэри дунда зэргээр 30—35 процентээр дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана. Тинхэдэ хүдэлмэришэн болон алба хаагшадай салин 20—22 процентээр дээшэлхэ. Энэ хадаа хүдэлмэришэн таряашан хоёрой салин хүлһые адли болгохо тухай манай партиин анхарал оролдолгые гэршэлһэн ушар болоно. «Хүдэлмэришэн ба таряашанда адли олзо доход социализм асарха ёһотой».— гэжэ В. И. Ленин заадаг һэн.

Хото хүдөө хоёрой ажалай, соёл культурын хоорондохи холбоое улам үргэдхэхэ, бэе бэедэнь дүтэлүүлхэ ябадал түргэдхэхэ хэрэгтэ мүнөө парти онсо анхаралаа табина. Ушар тиимэһээ городто, хүдөөдэ ажаһуудаг хүн зоной эрдэм һургуули дээшэлүүлхэ гээшэ ехэ удха шанартай.

Юһэдэхи табан жэлэй туршада бүгэдэ нийтын дунда һуралсал бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Энэ ушар хадаа бүхы совет хүнүүдэй эрдэм һургуули жэгдэ болгохо хэрэгтэ үшөө нэгэ алхам болохо юм. Манай парти өөрынгөө социальна политика бэелүүлхэдээ, хүдэлмэришэн таряашан хоёрой хоорондо бии байһан илгаае хараадаа абажа, тэрэ хоёрой хоорондохи хани барисаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ тусхай анхарал хандуулжа байна.

Мүнөө ороной колхозуудта 390 мянган мэргэжэлтэд ажллана, тэрэ тоодо манай республикада 3 мянган дунда ба дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэд бии. Колхознигууд мүнөө ажал хүдэлмэреэ оньһон техникын хүсөөр бүтээдэг болоо.

Хүдэлмэришэн анги таряашад хоёрой хоорондохи холбоондо иимэ тоонууд мүн лэ хабаатай: 1939 ондо колхознигууд бүхы зоной 47,2 процент байһан һаа, 1970 ондо 20 процент хүрэтэрөө үсөөрөө. Ангиин илгаагүй общество тээшэ дабшаха хэрэгтэ XXIV съездын абаһан хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ комплексно программа тон ехэ удха шанартай. Энэ түүхэтэ зорилго дүүргэхэдэ, 9-дэхи табан жэлэй түсэбүүдые бэелүүлхэдэ, совет орон дотор ангиин илгаагүй общество байгуулха хэрэгтэ ехэ алхам хэгдэхэ байна.

Н. ЖИГЖИТЖАПОВ,
Буряадай хүдөө ажахын институтай КПСС-эй түүхын кафедрын ахалагша багша.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПАЛАТАНУУДАЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИНУУДТА

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хуули һанамжалан дурадхаха комиссинуудай, мандатна комиссинуудай хамтын суглаан мартын 20-до Кремль соо болобо. «СССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй депутадуудай эрхэ уялгануудай дүрим тухай» СССР-эй хуулиин бодотоор бэелжэ байһан тухай асуудалые суглаан дээрэ хаража үзөө.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь шууд сэхээр бэелүүлгэ ажахын ба соёлой байгуулалтын бүхы һалбаринуудта манай ороной ажалшадай шэн габьяата хүдэлмэриин гол шэглэл болоно гээд Союзай Соведэй хуули һанамжалан дурадхаха комиссиин гэшүүн, депутадуудай бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэ И. К. Лутакын хэһэн элидхэл дотор, депутадуудай хэлэһэн үгэнүүд соо тэмдэглэгдэнэ. Энэ хүдэлмэри гүрэнэй түрые хүтэлбэрилгэдэ ажалшадые олоорнь элсүүлэн хабаадуулгатай, эдэнэй дүй дүршэл, эрдэм мэдэсэ улам бүри хүсэдөөр хэрэглэлгэтэй таһаршагүй.

Хуулиин эрилтэнүүд бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байна. Эдэниие бэелүүлхын тула эмхидхэлэй, политическэ ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Тус хуулиһаа үндэһэлэн гараһан хубилалтанууд, нэмэлтэнүүд ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүд тухай хуулинуудта, мүн республикын бусад хуулинуудта хэгдэхэ байна.

Союзай Соведэй хуули һанамжалан дурадхаха комиссиин түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай секретарь И. В. Капитонов суглаан дээрэ үгэ хэлэбэ. Партиин XXIV съездын заабаринуудтай тааралдуулан, нүхэр Л. И. Брежневэй үүсхэлээр депутадуудай эрхэ уялгануудай дүрим тухай хуули абтаа һэн гэжэ тэрэ һануулаа. Энэ хуули хадаа социалис демократиие хүгжөөхэ, һайжаруулха тухайда партиин гаргаһан шэнэ анхарал оролдолго болоно гэжэ манай ороной ажалшад сэгнэнэ.

Энэ хуули депутадуудай нэрэ хүндые дээшэлүүлгэдэ, эдэнэй үүсхэл эдэбхиие хүгжөөлгэдэ ехээр нүлөөлнэ. Энэнь Соведүүдэй бүхы ажал ябуулгые саашадань һайжаруулха аша үрэ ехэтэй нүхэсэл мүн.

Хуулиин баталагдан абтаһанһаа хойшо жэл хахад саг үнгэрөө. Хуулиин эрилтэнүүд гол түлэб хаа хаанагүй нарийнаар сахигдана гэһэн гол тайлбари баримта хэжэ болоно. Энэ хуули бэелүүлгэдэ гүрэнэй органууд, предприятинуудай, эмхи зургаануудай, организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд харюусалгатайгаар хандаа.

Тиигэбэшье депутадай ажал ябуулгын эрхэнүүдые хангалгатай холбоотой асуудалнуудые шиидхэлгэдэ үшөө олохон дутуу дунданууд дайралдажа байһаар гээд И. В. Капитонов тэмдэглэбэ.

Совет хуулинуудые депутадуудай, албан тушаалтадай шудалха талаар хэгдэхэ хүдэлмэри гол шухала зорилгонуудай нэгэниинь мүн. Хуулинуудые шудалалга саг зуурын хүдэлмэри болохо ёһогүй. Ээлжээтэ һунгалтануудай үедэ нютагай Соведүүдэй депутадуудай олонхинь шэнээр һунгагдадаг юм. Тэдэнэртэ туһа хүргэхэ хэрэгтэй. Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд, манай юридическэ албан зургаанууд, мүн хэблэл, радио, телевидени иимэ туһаламжа тэдээндэ үзүүлхэ уялгатай.

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хуули һанамжалан дурадхаха комиссинуудай хамтын суглаан энэ үдэр болобо.

Эхэнэрнүүдэй ажал хүдэлмэриие сахин хамгаалха тухай хуули хэрэглэхэ талаар комиссинуудай зууршалганuудые министерствэнүүдэй, албан зургаануудай бэелүүлжэ байһан тухай депутат В. И. Прохоровой хэһэн мэдээсэл суглаан дээрэ шагнагдаа.

* * *

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1970 оной июниин 12-ой «Сүүдлэгдэһэн хүниие уялгата ёһоор ажал хүүлүүлхээр эрхыень хаһаха тухай» Указтай дашарамдуулан, уголовно хуулиие нарижуулха дурадхалнуудые оруулха тухай асуудалые комиссинууд зүбшэн хэлсэбэ. Национальностьнуудай Соведэй хуули һанамжалан дурадхаха комиссиин түрүүлэгшэ И. Г. Кэбин энэ асуудалаар мэдээсэл хэһэн байна.

Албанай талаар харюусалга тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуулиин гол үндэһэнэй проект бэлдэлгэ тухай депутат А. М. Школьниковой хэһэн мэдээсэлые комиссинууд мүн шагнаа.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар комиссинууд зохихо шиидхэбэринүүдые баталан абаба.

(ТАСС).

ШАТАР

...ОДО ...УРИМААР ...НГЭРГЭХЭ!

...ГААГА. (ТАСС-ай корр.). ... Фишертэй, чемпионтой ... эрхэтэй болохын тү... мүрысөөндэ илаг... хоорондо шата... дэлхэйн түрүү һуу... эзэлхэ наадан 1975 ... оной июниин 1-дэ ... ёһотой. Шатараар ... чемпион Р. Фише... түрүүшынгээ нааданда ...гүй һаань, үндэр нэрэ ...гэнь һалажа, удаадахи... олгогдохо байна. ...ДЕ-гэй тусхай комитет ...стердамда болоһон суг... дээрээ иимэ шиидхэ... гаргаа. Наадагай гу... эндэ тодорхойлогдобо. ...гэнэйнь арбан парти ...рүүлэн шүүтэр наадан үр...жэлүүлэгдэхэ ёһотой. Наа...ай тоогой 9:9 болоо ...нь, дэлхэйн чемпион нэ...зэргэеэ үлөөхэ болоно гэ... США-гай Шатарай фе...рациин, Р. Фишерэй ...улһан дурадхалые коми... буруушаагаа. Нэгэнэйнь ...гаан парти түрүүлэн ...үтэр (тэнсэлгэнүүд хараа... абтахагүй) наадан үргэл...жүүлэгдэхэ гэһэн ФИДЕ-...й конгрессэй шиидхэбэри ...971 он) баталагдаа. Уул...ганuудай тоо хизаарлаг...агүй.

1927 ондо Х.-Р. Капа...нкын, А. Алехиной хоо...до шатараар дэлхэйн ...рүү һуури эзэлхын түлөө ...рысөөн нимэ гуримаар ...эргэгдэһэн юм гэжэ һа...лха шухала.

...лхэйн чемпионтой наа... хүсэгшэ энэ мүры...ндэ хабаадахые зүбшөө... тухайдаа 1975 оной ...тын 31 болотор ФИДЕ-... президентдэ мэдээсэхэ ...атай. Хэрбээ чемпионой ... али чемпион болохые ...гшын орон нютагта, ...шье һаа, ондоо гүрэндэ ...адаха гэжэ эдэ хоёрой ...олсоод байгаа һаань, ...ДЕ-гэй президент зохихо ...дэбэри гаргаха. Тии...гүй һаань, түрүүшын 15 ...үние чемпионой байдаг ...ндо — США-да, харин ...ндэ партинуудые (до... хоногой забһарлалгын ...рээр) чемпион болохые ...гшын орондо — СССР-... үнгэргэхөөр зарлаха эр...той.

...рдынхи мэтээр, долоон ...ног бүхэндэ гурбан парти ...гдаха, хойшолуулагда... партинууд үглөөдэрынь ...жэлүүлэгдэхэ.

...гэсхэлэй мүрысөөндэ ...баадаха шатаршан бүхэн ...алһанай шалтагаанаар ...ананай гурбан үдэрые ал...жа болохо. Шатаршад ...ДЕ-гэй тогтооһон шангай ...мээе буруушаан, наадан... хабаадахаяа арсаха ёһо....

...Ахамад арбитр, тэрэнэй ... орлогшо ондоо оронууд... уригдаха байна.

— 1974 оной июнь һара... Ниццадэ болохо ФИДЕ-... конгресс дээрэ баталаг...ха ёһотой комитедэй шиид...эринүүд 1972 ондо ...вигтэ үнгэргэгдэһэн ...эйн түрүү һуури эзэл... түлөө мүрысөө эм...эхэ, үнгэргэхэ үедэ ...лдоһон аягүй ушар...дые зайсуулха ёһо...ой гээд һананабди, — ... СССР-эй Шатарай ту... клубай директор В. Д. ...уринский ТАСС-ай кор...дентдэ хэлэбэ.

Юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлые Дэрэстэй, Петропавловка тосхонуудай (Зэдын аймпотребсоюз) столовонуудай хүдэлмэрилэгшэд эршэтэ ажалаараа угтажа, түрүүшын амжалтануудые туйлаба. Тэдэнэй дунда столовые даагша Галина Хантулова, тогоошод Ранса Пашенская, Прасковья Гладышева гэгшэд социалис мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Петропавловка тосхоной столовые даагша, ВЛКСМ-эй гэшүүн Галина Хантулова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ПАЙЩИГУУДАЙ СУГЛААН БОЛОБО

Түнхэнэй аймагай Хойморой сельпогой тоосоото суглаан Хуурай-Һубагта һаяхан болоно. Тус суглаан дээрэ сельпогой түрүүлэгшэ В. Хоборков 1973 оной дүнгүүдээр элидхэл хээ.

Шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ С. Бухатеев магазинуудай хүдэлмэридэ дайралдадаг дутуу дундануудболон хүдөөгэй малшад эд бараагаар ямараар хангагданаб гэхэ мэтын асуудалнууд дээрэ тогтоо.

Жэшээлхэдэ, зарим наймаалагшад магазинаа сагһаа эртэ хааха, орой нээхэ болоод, арад зондо хэрэгтэй эд бараа магазиндаа асардаггүй байна. Үбэлэй сагта наймаалагшад хүдөөгэй малшадта тон үсөөн ябаһан байна.

Нёдондо Хойморой сельпогой түрүүлэгшэ байһан О. Гулгоновагай уялгадаа һулаар хандаһанһаа дүрбэдэхи кварталда олон магазин түсэбөө дүүргээгүй һэн. Суглаанай түгэсхэлдэ райпотребсоюзай түрүүлэгшэ С. Арьяев үгэ хэлэхэдээ, аймагай магазинуудай ажал хүдэлмэри тухай дэлгэрэнгыгээр тогтобо. Энэ жэлдэ аймаг соо олон шэнэ магазин нээгдэхэ байна. Курорт «Аршан» дээрэ зунай павильон, пивын баар гэхэ мэтэ ашаглалгада үгтэхэ юм. Арад зоной ажаһуудалда шухаг хэрэгтэй эд бараан, эдеэ хоолой зүйлнүүдээр аймагай магазинууд урда жэлэйхиһээ һайнаар хангагдаха.

Түнхэнэй аймаг соо эрхим наймаалагшад олошороо. Тэдэнэй тоодо коммунист В. Хоборков, автолавкын наймаалагша Р. Сайдаков ба Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан П. Левицкая гэгшэд ороно.

Энэ суглаан дээрэ Хойморой сельпое даагшаар В. Хоборков, шалгалтын комиссиин түрүүлэгшээр С. Бухатеев һунгагдабад.

Б. БИРБАЕВ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

телефон · телеграф · радио

ДЮССЕЛЬДОРФ

Совет делегаци Дюссельдорфдо

ТАСС

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. Н. Новиков түрүүтэй совет правительственна делегаци Хойто Рейн-Вестфали гэжэ газарай ниислэл хотодо ерэбэ.

Мартын 23-да Дюссельдорфдо нээгдэхэ Советскэ Союзай худалдаа наймаанай промышленна выставкэдэ делегаци хабаадаха байна.

Хойто Рейн-Вестфали гэжэ газарай премьер-министр Г. Кюн, Дюссельдорфын бургомистр Й. Кюрген, мүн СССР-һээ ФРГ-дэ байдаг элшэн сайд В. М. Фалин аэродром дээрэ делегациин гэшүүдые угтаа.

ГАВАНА

Гавана провинциин коммунистнуудай хуралдаан

ТАСС

Кубын Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Революционно правительствын Премьер-Министр Фидель Кастрын түрүүлэлгэ доро Гавана провинциин партийна конференци хүдэлмэреэ эндэ эхилбэ.

Кубын КП-гэй ЦК-гай гэшүүн, Гавана провинциин Компартиин комитедэй нэгэдэхи секретарь Хосе Рамон Мачадо Вентура конференци дээрэ элидхэл хэхэдээ, Кубын Компартиин провинциальна эмхиин ажал ябуулгын дүнгүүдые шэнжэлэн харуулаа. Промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын, хүн зоной ажаһуудал хангалгын үйлэдбэриин түсэбүүдые дүүргэхэ талаар провинциин коммунистнууд ехэ хүдэлмэри хэнэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Эдэ бүгэдэ партиин табиһан гол зорилго бэелүүлхын түлөө — манай арад зоной байдал һайжаруулхын түлөө гол зорилго амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэ.

Кубын эрдэмтэдтэ шагналнууд барюулагдаба

Кубын национальна атлас зохёон байгуулхада совет мэргэжэлтэдтэй хамсаран хүдэлһэн Кубын эрдэмтэдтэ эрдэм, техникын талаар 1973 оной СССР-эй гүрэнэй шангуудые барюулгын баяр ёһолол эндэ, Кубын Наукануудай академидэ, болобо.

Кубын Наукануудай академиин президент байһан Антонио Нуньес Хименес, Кубын Наукануудай академиин географиин институдай директор Педро Каньяс Бриль энэ институдай хүндэтэ президент Сальвадор Массип, институдай департаментын директор Хуан Торренте дель Валье СССР-эй гүрэнэй шангуудта хүртөө.

ПАРИЖ

ФКП-гэй ЦК-гай пленум дээрэ П. Лоранай хэһэн элидхэл

ТАСС

Мүнөө үедэ империализмын доройтолго улам гүнзэгыржэ, дарлалта мүлжэлгынь гол шэнжэнүүд хубхайран һалажа байна гэжэ ФКП-гэй Политбюрогой гэшүүн П. Лоран мэдүүлээ. Ёһо гуримайнгаа, политикынгаа доройтон уналгын хойшолонгуудые засуулхын түлөө ажалшадые, үргэн нийтэ арад зониие дарлан мүлжэжэ, империализм иимэ байдалһаа саг зуураар гарадаг байна. Орон доторхи экономическа, социальна байдал тухай элидхэл П. Лоран Франциин Компартиин ЦК-гай пленум дээрэ хээ.

Мүнөө үедэ шэнэ, демократическа политика бэелүүлхын түлөө тэмсэдэг ороной зүүнэй үзэлтэй хүсэнүүдэй холбооe үргэдхэн бэхижүүлхэ хэрэгтэй гээд П. Лоран тэмдэглэбэ. Зүүнэй үзэлтэй хүсэнүүдэй холбооной эб ээ таһалха зорилготойгоор хархис этэгээдүүд коммунизмда, Советскэ Союзда зүрюу харша ябуулганuудые хэнэ гэжэ элидхэлшэ буруушааһан байна.

Пленум хүдэлмэреэ дүүргэбэ

Франциин Компартиин ЦК-гай пленум эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Орон доторхи экономическа, социальна байдалые, ажалшадай эрилтэнүүдые хамгаалха тэмсэлэй, мүн партийна кадрнуудтай хэхэ хүдэлмэриин асуудалнуудые пленумдэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэһэн байна. ФКП-гэй Генеральна секретарь Ж. Марше пленум дээрэ үгэ хэлээ.

СОФИ

БКП-гэй КОНФЕРЕНЦИ

ТАСС

Болгариин Коммунис партиин национальна конференци Софида нээгдэбэ. Нийтын ажалай бүтээсэ саашадань дээшэлүүлхэ тухай асуудал конференци дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ. БКП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Т. Живков «Нийтын ажалай үндэр бүтээсын түлөө» гэһэн элидхэл хээ.

Уласхоорондын байдалай асуудалнуудта тогтоходоо, Советскэ Союзай, социалис хани нэгэдэлтэ бүхы оронуудай, эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдэй амгалан добтолгын ашаар «хүйтэн дайнай» үлэгдэлнүүд зайсуулан сарагдажа, шахардуу байдал һуларжа байна гээд Т. Живков тэмдэглээ. КПСС-эй XXIV съезд дээрэ абтаһан эб найрамдалта программа уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулхын түлөө тэмсэдэг хүсэнүүдые нэгэдүүлдэг эшэ үндэһэн, мүн БКП-гэй, НРБ-гэй программа болоо.

Марксистско-ленинскэ теориин арюун нангин байхын түлөө тэмсэл аха дүү партинуудай суртал бодолой-политическэ нэгэдэл бэхижүүлээ, Советскэ Союзда эсэргүү ябуулга хэдэг, мүнөөнэй ревизионизм болохо маоизмые элишэлээ гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

ХАНОЙ

Хэлсээгээ эбдэнэ

ТАСС

Сүлөөлэлгэ гэдэг хэблэлэй агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Урда Вьетнамай Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшэ мэдүүлгэ хэхэдээ, Вьетнамдахи дай болюулха ба амгалан байдал һэргээхэ тухай хэлсээгээ эбдэһэнэйнь түлөө сайгон захиргаание эрид буруушааба. Мартын 11-һээ 15 болотор сайгон сэрэгүүд буудалдаа зогсоохо тухай хэлсээгээ оло дахин эбдэһэн байна.

НЬЮ-ЙОРК

США: негр арадаи эмхинүүдэй съезд

ТАСС

США-дахи негр арадай эмхинүүдэй национальна хоёрдохи съезд Литл Рок (Арканзас штат) хотодо хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Ороной 25 миллион негр арадай политическэ элдэб эмхинүүдые түлөөлдэг 2 мянга гаран делегат, адаглагша тэрээндэ хабаадаһан байна.

Элдэб штадуудһаа делегадуудаар һунгагдаһан американ коммунистнуудай энэ съездын хүдэлмэридэ хабаадаһан ушар негр арад зоной дунда Компартиин ехэ нэрэ хүндэтэй байһыень элирхэйлнэ.

США-да үндэһэ яһанай илгаа үргэнөөр гаргагдана, олон зуугаад мянган американ негрнүүд үгытэй ядуу байдалда ажаһууна гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Негр арад зоной байдалда засаг захиргаан хайхарамжагүйгөөр хандана.

Социальна ба политическэ адли тэгшэ эрхэнүүдэй түлөө хүдэлөөнэй нютагай отделенинүүдтэ мүнгөөр туһаламжа үзүүлхын тула негритян арадай нэгэдэмэл жаса бии болгохые шиидхэгдээ.

ЧИЛИДЭХИ ХАШАЛТА ХАРШАЛАЛТА БОЛЮУЛХА!

ПРАГА. Элитэ ехэ журналист, Чилиин Арадай нэгэдэлэй правительствын национальна оборонын ба гадаадын хэрэгүүдэй министр байһан Хосе Тоае фашис хунтын зэрлиг муухайгаар алаһан ушарые Журналистнуудай уласхоорондын эмхиин (МОЖ) генеральна секретариат буруушаажа байһанаа мэдүүлнэ.

Чилидэхи хашалта харшалалтаяа болюулха, политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө шорон түрмэнүүдтэ, концлагерьнуудта хаагдажа байһан бүхы хүнүүдые сүлөөлхэ эрилтэ МОЖ 105 мянган гэшүүдэйнгээ үмэнэһөө табиба.

БЕРЛИН. Республикын олон предприятинуудта, һургуулинуудта, эмхи зургаануудта митингнүүд боложо, хунтын гэмтэ ябуулгануудые дары болюулха, Чилиин Компартиин Генеральна секретарь Луис Корваланиие, мүн бусад патриодуудые сүлөөлхэ эрилтэ табиһан байна.

Чилидэ шэнэ гэмтэ ябуулганууд хэгдэжэ байһантай дашарамдуулан, ОСНП-гэй окружной правлени Дрезденэй округой профсоюзуудай 800 мянган гэшүүнэй үмэнэһөө эрид шууд буруушаалга хээ.

ЛИМЭ. Чилиин арадтай һаналаа нэгэдэлгээ бэхижүүлхэ, Чилиин патриодуудые алаха хюдаха ябадалые дары зогсоохо уряатайгаар Перугай ажалшадай бүгэдэ нийтын конфедераци (ВКТП) хандаһан байна.

Хосе Тоае зэрлиг муухайгаар алаһан ушарые ороной профсоюзуудай энэ ехэ эмхи эрид буруушааба. «Эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ байһан Чилиин арад зониие айлган һүрдөөхэ гэһэн зорилготойгоор Пиночедэй фашис захиргаан энэ гэмтэ хэрэг үйлэдөө», — гэжэ ВКТП тэмдэглэнэ.

БРЮССЕЛЬ. Чилиин Арадай нэгэдэлэй правительствын тала баригшадые мүрдэлгээ болюулха, политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө шорон түрмэнүүдтэ хаагдаһан хүнүүдые сүлөөлхэ эрилтэ Бельгидэхи «Эб найрамдалай түлөө христианска хүдэлөөн» табиһан байна.

Демократиин түлөө Чилиин арадай тэмсэлтэй һаналаа нэгэдэлгын хүдэлөөе улам үргэдхэхэ шухала гээд тус комитедэй мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

(ТАСС).

НЬЮ-ЙОРК

«Пионер-11» ниидхүүлэгдэбэ

ТАСС

1973 оной апрелиин 6-да Юпитер гэдэг планетэ тээшэ табигдаһан «Пионер-11» гэжэ планетэнүүд хоорондын американ автомат станци Марсын, Юпитерэй тойрон ниидэлгын замуудай хоорондохи 150 миллион миль үргэнтэй астероидуудай аюулта бүһэлүүрые гаталан дабаба. Юпитер хүрэтэрхи замайнгаа 70 процентыень станци гаталаад, мүнөө Газарһаа 424 миллион миль тухайда ошоод ябана. Тэрэ час соо 31 мянган миль гатална.

Станциин ниидэлгые хүтэлэн жолоододог түб «Пионер-11» гэжэ станциин Юпитерэй хажуугаар гараһанайнь һүүлээр, тэрэниие Нарата юртэмсын ондоо планетэ — Сатурн тээшэ эльгээхэ шиидхэбэри абаба. Тоолон гаргаһанайнь ёһоор, станци 1979 оной октябрь һарада Сатурнда дүтүүр ниидэн гараха.

ТОЛИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТ[...]

- Уран зураашатай хөөрэлдөөн.
- Ухибүүдтэ зорюулагдаһан [...] лэгүүдһээ.
- Шог ёгто мүрнүүд.

ШУЛУУГААР УРЛАҺАН УЯНГА

Шэнэ баригдаһан выставочно зал орохотоёо хамта уран һайханаар бүтээгдэһэн Ленинэй бюст харахат. Энэ бюстые манай бэлигтэй скульптор Эрдэни Цыденов урлан бүтээһэн юм. Тэрэ 1966 ондо Ленинградай Мухинагай нэрэмжэтэ уран зурагай һургуулиин архитектурно-монументальна скульптурын факультет дүүргэжэ ерээ бэлэй. Ерэһэн сагһаа хойшо Эрдэни Цыденов олон һайхан памятнигуудые, дурасхаал-мемориалнуудые бүтээгээ. Оронго нютагай хүбүүнэй нэрэ олондо мэдээжэ болоо.

Өөрынгөө уран бүтээлнүүд тухай, хэжэ байһан хүдэлмэри тухайгаа манай уншагшадта хөөрэжэ үгэхыень Эрдэни Цыденовые гуйбабди.

— Танай уран бүтээлнүүд олон выставкэнүүдтэ табигдаһан гэжэ бидэ мэдэнэбди. Хаана, ямар выставкэдэ хабаадаһан тухайгаа хөөрэжэ үгыт.

—Эгээ түрүүн бүри студент ябахадаа, 1964 ондо «Ленинград» гэһэн зонын выставкэдэ хабаадаа һэм. «Буряад эхэнэрэй портрет» гэһэн бүтээлни тэндэ табигдаа. Тэрэнээ шамот гэһэн материалаар хээ бэлэйб. Выставкын һүүлээр тэрэниием Бухэсоюзна комисси худалдан абаа һэн. Мүнөө үедэ орон доторнай эмхидхэгдэдэг олон выставкэнүүдтэ тэрэ бүтээлни табигдаа.

1967 ондо Владивосток хотодо «Совет Алас-Дурна зүг» гэһэн зональна выставкэ болоо һэн. Энэ выставкэдэ Зүүн Сибириин, Алас-Дурна зүгэй нилээд олон уран зураашад, урдан шэмэглээшэд, скульпторнууд, һиилүүршэд хабаадалсаа бэлэй. Олон һонирхолтой уран зурагууд, бүтээлнүүд табигдаа һэн. Тус выставкэ дээрэ минии гипсээр бүтээһэн «Студентын портрет» харуулагдаа бэлэй.

Удаадахи зональна выставкэ манай эндэ, Улаан-Үдэдэмнай болоо һэн. Ороноймнай зүүн хизаарай уран бүтээлшэдые угтан абаа бэлэйбди.

Түрэл хотодомнай үнгэрэгдэхэ энэ выставкэдэ амжалтатайгаар хабаадалсаха гэжэ манай бүхы зураашад оролдоо бэлэй. Бишье баһал шадал соогоо оролдооб. Тиигэжэ минии нилээд олохон бүтээл выставкэдэ табигдаа. Нэрлэбэл, «Моритой басаган», «Студентка», «Хүбүүн», «Буряад эхэнэрэй портрет». «Моритой басаган» скульптураа гипсээр хээб. Гипсын хэбтээ ниалдахагүйн тула зорюута шэрдэхэ хэрэг гараа һэн. Энэ скульптурадаа һэрюухэн һэбшээ һүрин хатаруулжа ябаа залуу басаганай дүрэ харуулха гэжэ оролдооб.

Тинхэдэ Москвада «Советская Россия» гэһэн выставкэдэ «Буряад басаган» гэжэ скульптурам табигдаа бэлэй.

— Танай хабаадаһан выставкэнүүдэй алиниинь тон һонирхолтой гэхэ юм гү, олон зураашадай хабаадалгатай болоо һэм?

— Выставкэнүүд, юрэнхыдөө, ехэл һонирхолтойгоор үнгэрдэг. Олон зон ерэжэ харадаг. Энэ хадаа хүнүүдые гоё һайханда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэхэн үүргэ дүүргэдэг ха юм. Мүн выставкэ бүхэн уран зураашадай, уран бүтээлшэдэй, скульпторнуудай арад зоной урда хэһэн тоосоон гээшэ гэжэ би һанагшаб. Уран зурааша, скульптор бүхэн выставкэнүүдтэ ехэ анхаралтайгаар, харюусалга ехэтэйгээр хандадаг гээшэ ааб даа. 1970 ондо Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан бүхэсоюзна выставкэ Москвада болоо һэн. Одоол тэндэ манай ороной алишье хизаарай олон олон уран зураашадай шэлэдэг һайн бүтээлнүүд табигдаа бэлэй. Манай Буряад оронһоо гурбан хүн тэрэ выставкэдэ хабаадалсаа һэмди. Минии нүхэд Чирков, Сахаровская гэгшэдэй уран бүтээлнүүд мүн лэ үндэрөөр сэгнэгдээ бэлэй. Иимэ ехэ выставкэдэ манай бүтээл табигдаһаниинь бидэниие улам һайнаар, уран һайхан бүтээл хэхээр зоригжуулаа бэлэй.

— Республикымнай олон нютагуудта танай бүтээһэн памятнигууд табигданхай. Эдэниие яажа бүтээһэн тухайгаа хөөрэжэ үгыт.

— Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда унаһан сэрэгшэдэй дурасхаалда 1968 ондо Турунтаево тосхондо памятник табигдаа һэн. Тэрэ памятнигые би бүтээгээ һэм. Тэрэл ондо буряадай түрүүшын революционер Ц. Ранжуровай бюст хээ бэлэйб. Тэрэм мүнөө Ц. Ранжуровай түрэл нютагта табигданхай. Шэлэй заводой дайнда унаһан хүдэлмэришэдэй памятник 1967 ондо бүтээгээ һэм. Иимэл удхатай мемориальна памятник локомотивна деподо хээб.

1972 ондо М. Ербановай бюст бүтээгээ бэлэйб. 1 метр 78 сантиметр үндэртэй энэ бюст шэрэмээр шудхагданхай. М. Ербановай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын училищиин байшангай хажууда болор шулуун һуури дээрэ энэ бюст табяатай. Буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржи Банзаровай бюст шудхаатай, бэлэн болоод шахуу байна. Эрдэмтын түрэл нютаг Үшөөтэдэ табигдаха юм.

— Мүнөө тиимэ памятник хэжэ байна гүт?

— Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда унаһан сэрэгшэдэй арюун дурасхаалда зорюулан, «Баатаршалга» гэһэн скульптурна ансамбль бүтээжэ байнаб. Энэмнай Хориин аймагай түбэй нэгэ талмай дээрэ табигдаха юм.

Мүн «Ургаһан» гэһэн скульптура бэлдэжэ байна. Гэбэшье бронзоор шудхажа шадаха хүн олдоногүй. Скульптурынгаа гол дүрыень бэлэн болгооб. Гансал шудхалга үлөө. Юрэдөө, манай эндэ һайнаар шудхажа шададаг хүн хомор. Судна бүтээлгын заводто хэдэн бүтээлээ шэрэмээр шудхуулаа һэм. Гэбэшье тэндэхи шудхагшад уран зураашад бэшэ, юрэл ажалшад һэн хойноо үгэһэн хэбээршни тон һайнаар шудхажа шададаггүй. Шудхалаагай һүүлээр сохижо, заһаха хэрэг ехэ гарадаг. Уран бүтээл шудхадаг тусхай мэргэжэлтэд байдаг. Манай уран гартай залуушуулые тиимэ һургуулида һургабал, ехэл һайн байгаа.

— Өөрынтнай ерээдүйн түсэбүүд ямар гээшэб? Шэнэ шэнэ ямар бүтээл хэхэ зорилготой байнабта?

— Уданшьегүй Владивосток хотодо болохоёо байгаа 4-дэхи зональна выставкэдэ хабаадалсаха һанаатайб. Тиимэһээ тэрэниие угтуулан, «Ургашан» гэһэн скульптура болоод хэдэн портрет бэлдэжэ байнаб.

Цырендулма ДОНДОГОЙ

ШЭНЭ НОМҺОО

Бишыхан хүүгэдтэ, һургуулиин эхин классай һурагшадай анхаралда зорюулһан шүлэгүүдэй ном мүнөө жэлдэ гараха. Тэрэ ном «Паатааханай зурагууд» гэжэ нэрэтэй. Тэрэниие би хэдэн жэлэй туршада бэшээ хүм. Мүнөө эдир [...] шагшадай анхаралда [...] номһоо абтаһан, мүн [...] бэшэһэн шүлэг дурадха[...]

ЭГЭЭЛ ХҮНДЭТЭЙ ҮГЭН[...]

Эжы, абынгаа
Эбэрһээ гараадүй байхаһаа,
Эжынгээ һүнтэй
Эльгэндээ хадуужа абалайш,
Эдирхэн нүхэрни,
Эдээхэн үгэнүүдые шагналайш:
Ленин багша,
Ленинэй парти һайхан даа!

Һургуулида орожо,
Һурагша болоод байхадаа,
«Үзэглэл» үзэжэ,
Үзэгүүдые хуу шудалаад,
Эгээл хүндэтэй
Эдээхэн үгэнүүдые шагналайш:
Ленин багша,
Ленинэй парти һайхан даа!

Арбые дүүргэжэ,
Аттестат абаад байхадаш,
Эгээлэй малшанай гү,
Эрдэмэй замшье шэлэхэдэш,
Эдээхэн үгэнүүд
Эльгэ зүрхэндэш шэнхинэхэл:
Ленин багша,
Ленинэй парти һайхан даа!

УНТААНОВ

(ЁГТО ШҮЛЭГ)

Таниха гүт энээхэн хүбүүе?
Танилсагты: обогынь Унтаано[в]
Таанарай дунда тинмэрхүүнү[...]
Табардаг ха гээд таанаб.
Үглөөгүүр һэрюулхын тулада
Үлтиртэрөө эсэхээр байхат.
Арайхан гэжэ бодхооходош,
Ара гэдэргээ тарайхал,
Алаг эреэн нюдэеэ
Анижаш үрдингүй хурхирха,
Баһа дахин бодхооболшни,
Бархирха, шангаар бархирха.
— Бодыш! — гэбэл даа эжынь, —
Бодохоор болоо, хүбүүхэн!

Зэһыш, хэшээлһээ таһараад,
Зэмэлүүлхэлши даа, нүмнүүхэн!
Унтарндаа бухаад хэбтэһэн
Унтаанов һэрихэеэ хохирлой,
Шулуун гэрэйнгээ дорьботор,
Шууяса шангаар хурхирлай.
Хушалгыень хуура татахадань,
Хушуугаа һунаан гонгинобо,
Һөөм болотор шомбойлгоод,
Һөөргөө хүнжэлдөө гулгирба.
Хүгшэн эжынь хүбүүгээ
Хүлэртэрөө носожо һэрюулээд,
Амандань халбагаар шудхажа,
Амтатай каша эдюулээд,
Нюурыень өөрөө угааба,
Нюһыень сэбэрлэн аршаба,
Хамаг номыень, гуурһыень
Хамталан сүүмхэдэнь ашаба.
Гартаа барьяад сүүмхыень,
Гарһаань хүбүүгээ хүтэлөөд,
Хэмшээрхэн класстань оруулба:
Хэшээлынь дүүрэхэ дүтэлөө!
Хэшээлдээ ороод Унтаанов
Хэмшээрхээ аабза гээ гүт?
Уруутаа хараад нартадаа
Унтажа һуугаа юм гээ һэн!..
Хариха үедөө гэртээ,
Харгые хүндэлэн гарахадаа,
Ябамгашаа унтажа ябахыень
Ялагар светофор харахадаа,
Хамаг машина зогсообо,
Хагшалаан, шууяан болобо.
Үйлсөөр дүүрэн машина
Үймэлдэн хүлеэхэ болобо.
Үргэһэлиг унтаана хадаа
Үбшэн юм гү гэһэмни,
Табаг табагаар шүлэ,
Табан бүүлхэ хилээмэ
Хотынгоо һунатар зооглодог,
Хомхой Унтаанов гүүлэдэг,
Эрхэ залуу хоёртоо
Эдюулһэн хүбүүн гэлсүүлдэг.
Улаан-Үдын үйлсэдэ
Унтаанов хүбүүе байлгаарайт,
Унтажа ябахыень обёорбол,
Угзараад һэрюулдэг байгаарайт.

ШОГ РАССКАЗ

ХАРА ХЮМҺАН

Тэрэ гэһээр арба гаран жэл үнгэрэнтэбэ. Механигай тушаалда абыт гэһэн гуйлтыем аймагаймнай промкомбинадай директор Михаил Мантурович Манзуев яралгүйгөөр уншаад, тэрэнэйм дээдэ углууда улаан харандаашаар хэдэн үгэнүүдые аржытар бэшэжэрхиһэнэй һүүлээр: «Заа, хүбүүн, энэнээ главна бухгалтерта абаад оро», —гээд намайе ябуулаа һэн.

Комбинадай бухгалтеридэ ороходом, бэе бэедээ тон адли шарабтар үнгэтэй столнуудай саана хэдэн эрэ, эхэнэрнүүд харагдаба. Адаглахадам, тэдэнэр ехэл сүлөө забгүй хэбэртэй. Зарим нэгэниинь шоото татана, нүгөөдүүлынь зузаан дансануудые иран уншанад, наһатайшаг болоһон нэгэ ород столойнгоо һугалга соо юушьеб даа бэдэрнэ. Минии урдаһаа хэншье толгойгоо үргэбэгүй.

Үүдэнэй хажууда хэдэн минута байд гээд, «Башкирия» гэжэ түхэлэй машинка дээрэ пулемёдоор буудажа байһан шэнгеэр ташаганаса сохижо һууһан залуухан буряад басаганай хажууда ошоод:

— Главна бухгалтертнай хэн болохоб? — гэжэ зөөлэхэн хоолойгоор шэбэнэн һагад асуубаб.

— Мэндэ сайн, абгай. Манай главна бухгалтерые мүнөө болотор мэдэхэгүй хаана ябаа хүмта? — гэжэ ёгтойхоноор асуужархёод, зүүн урда буланда һууһан хобшогорхон хара шарайтай, ташарайгүйхэн бэетэй, багсаахада, таби гаража ябаһан хүн тээшэ тархяраа заагаад:

— Ардан Ангаевич, энэ хүбүүн танда хэрэгтэй ерээ ха, — гээд главна бухгалтерта соносхобо.

Тингэжэ би Ардан Ангаевичтай анха түрүүн танилсаа бэлэйб. Тэрэ гэһээр тэрэнтэй ходо уулзадаг, элдэб янзын асуудалнуудые шиидхэдэг болоо һэм. Аалиш даруу зантай, үгэ зугаа багатай, хубсаһа хунар муутай ябадаг байгаа. Хэрбээ үдэрэй хоол барилгын үедэ таһагтань ороо һаа, урдань хара сайһаа, хэдэн монсогор саахар гү, али загаһанай һүүлһээ, хоёр-гурбан зүһэм хилээмэнһээ ондоо юумэ харахагүйш.

Ардан Ангаевичые харахадаа «нилээн хүндэ байдалтай хүн ха» гэжэ һанагша һэм. Хүдөө нютагуудаар ябахадаа, захиһан, гуйһан юумыень бүтээхын түлөө аһан шадалаараа оролдогшо һэм. Асарһан юумыем абаад, тэрэмни:

— Хэды мүнгэ шамдаа түлэхэ болобо гээшэбиб? — гэжэ асуугаад, урдаһаам хайратайгаар хараад һуудаг һэн.

— Юунэй түлбэри байха юм. Орхигты, Ардан Ангаевич. Энэниие минии түрэл түтим бэлэглээ хаям, — гэхэдэм, урдаһаамни ехэл баярлаһан янзатайгаар хараад һуудаг бэлэй. Тэрэ үедэ бидэ хоёрые хаража һууһан бухгалтериин хүдэлмэрилэгшэд бэе бэедээ ониб-аниб гэлдэн, юундэшьеб аалиханаар миһэрэлдэдэг байгаа.

Даншье жэгтэй хүн һэн тэрэ Ардан Ангаевич. Тэрэнэй клубта, кинодо ошохые, хэн нэгэнтэй нүхэсэжэ, хөөрэлдэжэ, хүхижэ, баярлажа байхые хэншье харааүгүй юм. Тэрэ хаанашье ошодоггүй, хэнэйдэшье ородоггүй, хэнииешье уридаггүй байгаа. Харин нэгэтэ...

Майн нэгэнэй һайндэр дүтэлжэ байба. Апрель һарын һүүлшын үдэр контородой коридороор ябажа ябатарни, Ардан Ангаевич урдаһаам гаража ерээд, хамсыһаам дүнгэжэ:

— Мүнөө үдэшэ манайдаа ерээрэй даа. Һайндэрые хамта угтахабди, — гэбэ.

Бухгалтеридэ ороходомни, тэндэ хүдэлдэг улад баран сугларанхай шууялдажа байба. Үнөөхи залуу машинистка басаган минии хажууда гүйжэ ерээд:

— Ардан Ангаевичтай уулзаа гүш? — гэжэ асууба.

— Уулзаа.

— Шамда юумэ хэлээ гү?

— Мүнөө үдэшэ гэртээ уринал һэн.

— Маниие баһал уряад байна. Юун болооб? Гайхалдажа байнабди, — гэбэ.

Тиигэжэ Ардан Ангаевичынгаа гэртээ урһые ойлгожо ядан, һонирхоһоор тараа бэлэйбди.

Үдэшэ оройшог Ардан Ангаевичында ерэхэдэм, тэрэнтэй хамта хүдэлдэг хүдэлмэрилэгшэд хуу баран сугларанд байба. Залайнь тэг дунда табигдаһан стол дээрэ харахадам... Ай богдо! Тэрээн дээрэ юун үгы гэхэбши даа. Сэхыень хэлэхэдэ, тахяагай һүнһөө бэшэ юумэн баран бии гэхээр. Тиигэжэ ехэл гоёор найрлаа бэлэйбди.

Һайндэрһөө хойшо хэдэн хоног үнгэрбэ. Урда һарын салин хүлһэн гаража байна гэжэ дуулаад, конторододо ошобоб. Гараа табижа, мүнгөө абаад, тоолон гэхэдэм, арбан табан түхэриг дутуу шэнги байба. Гайхаһандаа тэрэнээ кассирһаа асуубаб.

— Һайндэртэ Ардан Ангаевичында ошоо һэн гүш? — гэбэ тэрэм.

— Ошоо.

— Хүндэлүүлээ һэн гүш?

— Хүндэлүүлээ.

— Тиигэбэл, арбан табан түхэригэй юумэ эдеэ, уугаа гээшэлши даа. Тэрэнииешни Ардан Ангаевич даражa абаха гэһэн список соо оруулаа, — гэжэ тэрэ ёгтотойхоноор хадхан хэлээ һэн.

Бухгалтери соо һууһан хүнүүдые харахадам, тэдэнэр урданайхидаал адли бэе бэедээ ониб-аниб гэлдэн, энеэбхилэлдэжэ һуугаад һэн.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо Ардан Ангаевичаар һонирходог болобоб. Мэдэн гэһээмни, тон харуу хяһуур, мэхэтэй гохотой хүн байшаба. Залуу ябахадаа, гэрлэжэ хоёр үхибүүтэй болоһон гэхэ. Һамганиинь нүхэрэйнгөө зан хожомоо мэдэхэдээ, хэлэжэ ойлгуулжа ядаад, һалажа ошоһон. Эхэтээ ошоһон хоёр үхибүүндээ Ардан Ангаевич нэгэшье сагаанай зэргэ туһа хүргөөгүй юм.

Бүхы наһаяа тэрэ ганса эхэтээ үнгэргөө. Тинхэдээ эхэнь ходол хүбүүндээ гомдолтой ябадаг һэн. Юуб гэхэдэ, тэрэ өөрынгөө дураар заашье гаргаша хэхэ эрхэгүй байгаа. Магазинда ошоходонь, хүбүүниинь юу, хэдые абахыень саарһан дээрэ бэшээд, мүнгыень һайса тоолон үгэдэг байгаа. Хэрбээ заашье үлүү гаргаша гаргаа һаань, эхээ хараадаг, зэмэлдэг һэн.

Энэ жэлэй эхээр Ардан Ангаевич гэртээ гансаараа хэбтэтэрээ, гэнтэ наһа барашаһан юм. Хэдэн эрэшүүл сугларжа, гэртэнь ошожо, тэрэнээ хүдөө гаргаха бэлэдхэл хээ бэлэйбди. Тинхэдээ гэр соохиень хаража, ехэл гайхалсаа һэмди. Тэндэнь юун үгыб даа. Алта, мүнгэн, хубсаһа хунар, эд бараан гэхэ мэтэ тоолошогүй ехэ байгаа һэн.

— Энэмнай хүн бэшэ, хара хюмһан байгаа юм байна, — гэжэ мантай хамта ябаһан Самбуу үбгэн Ардан Ангаевичын гэртэхи юумые хараад хэлээ бэлэй. — Хэндэ хэрэгтэй иимэ ехэ зөөри гээшэб? Өөрөөшье һайн юумэ үзэнгүй, хүндэшье туһа хүргэнгүй, хүндэ ямбагүйгөөр хосорбо.

Ц. СУБАНОВ,

СЭЛЭНГЭ МҮРЭН ДЭЭРЭ

П. ЯХНОВЕЦКИЙН зурагууд.

ТААБАРИНУУД

Уусай суусай хоёр шулга нюлга наншалдаа.
(Хэтэ сахюур).

Эреэхэн, эльгэн жороохон, таб таляахан, ташаа сагаахан.
(Шаазгай).

Тоодог тонгос гээ, толи ялас гээ.
(Үбһэ сабшаха).

Зээрдэгшэ гүүн жэн-жэн хатараа, жэгдэ хара тохомоо гээн-гээн хатараа.
(Түймэр).

Алтан арһатай, гал хоолтой, уһан амнтай.
(Самовар).

Мүйхэгшэн мүнгэн ду[...]тэй.
(Шэхэнэй һиих[...]).

Яг тэхын эбэр, ягаа[...]най модон, элеэ бугын [...] эсэнхэй мориной шанда[...]
(Эбэр номо[...]).

Хамаг зондо этигэ[...] дүрбэн гүрлөө гэзэг[...] дүшэн хара нюдэтэй.
(Урданай гар шэнүү[...]).

Түнтэгэрынь ябашаб[...], хэреэнинь үлэшэбэ.
(Эшэгы гэр задал[...] гэрэй һуу[...]).

Д. ШИРАБОНО[...] суглуулба[...]

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Таряашан, хабарай уряае шагна»! — суглуулбари. Буряадай АССР-эй Верховно Сове[illegible] Президиумэй Указуу[illegible]СС-ай һүүлэй мэдээсэлн[illegible]

Хо[illegible]охи хуудаһанда: «Амж[illegible]лта яажа урмашуулагданаб» А. Хомя[...] статья. «Вагонууд хоо[...]лэ байһаар»... — А. [...]мов. А. Куклин гэгш[...] статья. Партийна хро[...]

Гурбадахи хуудаһа[нда]: «Хүдөөгэй клуб: арга б[...]жонууд ба зорилгонуу[д]» П. Нимаевай статья. Х[...]саанаһаа.

Дүрбэдэхи хууда[һанда]: Субботын хуудаһан.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 10.55 — Дамжуулгануудай программа. 11.00 — «Чудо-Зернышко» — телевизионно фильм үхибүүдтэ харуулагдаха. 11.00 — Ахалагша классайхидта — «Московские каникулы» — гэһэн телезүжэгэй 1-дэхи сери. 11.30 — «Как пришла сказка» — телевизионно фильм.

«Орбита». 13.05 — Һүүлэй һонин. 13.10 — Үхибүүдтэ «Шадамар бэрхэ гарнууд» гэһэн дамжуулга. (үнгэтэ) 13.40 — Мультфильмнүүд (үнгэтэ). 13.50 — [illegible]үүр энхэ байдал[illegible] эрдэм дэлгэрүүлгын [illegible]грамма. 14.20 — «Ан[illegible]тадай байдал» (үнгэтэ) [illegible].20 — «Песня с тобой не расстанется» — концерт. 15.50 — Г. Флоберэй «Воспитание чувств» гэһэн романаар «Фредерик Маро» гэһэн телевизионно зүжэг түрүүшынхеэ харуулагдаха. 18.50 — 19.00 — Забһарлалга. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — «Поэзи». Римма Ка[...]ва. 19.50 — СССР-эй [...] позиторнуудай V съе[зд]ые угтуулан. 20.35 — «Ам[...]кэ соогуур» — телеви[...] документальна фильм. [...]томактахи хото» [...]рынь В. Зорин. 21.00 Володыевскиин һэ[...] шанда хүртэхын [...]лөө уласхоорондын [...]рысөөн. СССР — [...]ди. 21.30 — «Наполе[он] всерьез» — жэжэ зү[...]дэй телевизионно [...] 22.30 — «Залуу дуу[...] Бухэсоюзна конкурс. [...]дэхи тур. Донецкһээ [...]жуулга. 24.00 — «Время» мэдээсэлэй программа.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАМ[МА]

Улаан-Үдэ. 13.50 — [...]бүүдтэ — «Мүшэхэн» телеальманах. 14.40 — [...]ня, как ты здесь» — [теле]визионно уран һай[хан] фильм. 15.05 — «Хаб[...] фантази» — эстрадна [...]жэлэл. 16.25 — Ахал[агша] классуудай һурагшадта [«Го]ризонт» гэһэн теле[альма]нах». 17.25 — «Марка [...]ны Гонделупы» — т[...]жэг.

ФИЛЬКЭ

Январиин хүйтэн амисхаал, богонихон сэлмэг үдэрнүүд. Байгаали номгон тэнюун, ан шубуун нүхэ уурхайдаа хоронхой. Бордоһогүй үдэрнүүдтэ би поли дээрэһээ һолоомо мори шаргаар шэрэнэм. Үдэр бүри тэрэл полим, хашаржа эхилһэн ажални. Энэл үедэ гунигые тарааха нүхэртэй болобоб.

Нэгэтэ үглөөгүүр обоолоотой һолоомондо дүтэлөөд ябатараа, моримни гэнтэ үргөөд абаба. Урагшаа харан гэхэдээ залд гэбэб: бухалай орой дээрэ нэгэ жаахан үхибүүн һуужа байба. Боро сагаабтар дэгэлтэй, түхэреэн хара нюдэтэй. Хэнэй хүбүүн гээшэб гэжэ һанамсаарни, тэрэм гэнтэ абяагүйгөөр ниидэшэбэ. Нохойшни, томо гэгшын шара шубуун ха юм. Тээ хажуудахи бухал хүрэтэр ниидээд, оройдонь согсойжо наашаа хараад һуушаба. Үргээхэеэ айгаад, хажуудань дахин ошобогүйб. Энэ талын поли дээрэ, дүтын ойһоо арбаад модо газарта хаанаһаа ойн шубуун бии болоо гээшэб гэжэ гайхабаб. Үглөөдэрынь ерэхэдэм, шара шубуумни тэрэл багтаа һууба. Дүтэлжэ ошоод, тэрээндэ хандабаб: «Амар сайн, Филькэ!»

Һажажа байһыень һэрюулһэндэм, сухалдаһан Филькэ тээ саашаа ниидэшэбэ. Үдэр ерэхэ бүри Филькэ намда дадажа, холошье ниидэхээ болибо. Намая тэрээндэл адли баһа нэгэ амитан гэжэ бодоол хаш, поли ехэ даа, хулгана хоюуландамнай хүрэхэ гэжэ Филькэ шиидээ. Гансал түхэреэн нюдэнэйнгөө бэлтытэр харана, нэгэ хоёр хулгана барихын түлөө юундэ бүхэли бухал һоло[illegible]онгияжо, урагша хойшон[illegible] гээшэб гэжэ гайхана[illegible]

Намд[illegible]улхал һэн, хайшан гэ[illegible]өөрөө агнадагаа, тээд лэ ажалайнгаа журам эбдэхэ аргань үгы, агнууринь — һүниндөө, амархань — үдэртөө. Хажуугаарнь гаража ябахадаа, Филькэдээ захинам: «Гэртээ бү харишоорой, үглөөдэр уулзахабди!»

Д. НИМАЕВ.
Мухар-Шэбэрэй аймаг.

САГАН УЛАА[Н]

Мүнөөдэр республи[...]торнай үүлэтэйшэг [...] Хойто-Байгалай аймаг[...]рим газарта бага зэрэ[г] [...]һан орохо. Зүүн тээһэ[...] кундын 5—10 метр хү[...]гөөр һалхилха. Темпе[ратура] 3 градус хүйтэнһөө [...] градус дулаан бол[охо]. Улаан-Үдэдэ һүниндөө 1[...] 20 градус, үдэртөө 1 гр[адус] хүйтэнһөө 1 градус д[улаан] болохо.

Редакторай орлог[ша]
М. Н. НИМАЕВ.

□«БУРЯАД ҮНЭН»□ 1974 оной мартын 23. □ 4-дэхи хуудаһан □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР □ Н-04411. Заказ № 00[...]